

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

**«МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ»**

Студента 2 курсу магістратури
Денної форми навчання
Спеціальності 076 «підприємництво, торгівля
та біржова діяльність»
Освітньо-наукової програми
«Торгівля, логістика та екологічне
підприємництво»
Тимчика Артема Михайловича
Науковий керівник
к.е.н., доц. Гончаренко Наталія
Володимирівна

Засвідчую, що в цій дипломній роботі немає
запозичень із праць інших авторів без
відповідних посилань

Студент _____

Робота допущена до захисту в ЕК рішенням кафедри екологічного
менеджменту та підприємництва від «__» _____ 2022 р., протокол № __.

В.о. завідувача кафедри екологічного
менеджменту та підприємництва,
кандидатка економічних наук, доцентка
Гончаренко Наталія Володимирівна _____

Київ – 2023

АНОТАЦІЯ

Тимчик Артем Михайлович, Механізм державного регулювання підприємницької діяльності. Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2023. У роботі розглядаються теоретичні засади державного регулювання підприємництва в Україні, аналізуються напрями державного регулювання в Україні, та описуються шляхи удосконалення державного регулювання в умовах воєнного стану
Ключові слова: державне регулювання, диджиталізація, оподаткування, підприємницька діяльність

Tymchyk Artem, Mechanism of state regulation of entrepreneurial activity. Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining a degree of higher education of the second (master's) level in the field of knowledge 07 «Management and administration», specialty 076 «Entrepreneurship, trade and exchange activity». – Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, 2022.

The work examines the theoretical foundations of state regulation of entrepreneurship in Ukraine, analyzes the directions of state regulation in Ukraine, and describes the ways of improving state regulation in the conditions of martial law

Keywords: state regulation, digitalization, taxation, entrepreneurial activity

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1.....	8
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	8
1.1. Сутність державного регулювання підприємництва	8
1.2. Нормативно-правові засади державного регулювання підприємництва в Україні.....	14
1.3. Форми та методи державного регулювання підприємницької діяльності в Україні	19
РОЗДІЛ 2.....	25
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	25
2.1. Аналіз економічних інструментів державного регулювання підприємництва в Україні.....	25
2.2. Адміністративно-правові аспекти державного регулювання підприємництва в Україні.....	32
2.3. Державне регулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану	40
РОЗДІЛ 3.....	44
УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	44
3.1. Напрями вдосконалення механізму регулювання підприємницької діяльності в Україні	44
3.2. Диджиталізація державних послуг як стимул розвитку підприємництва в Україні	56
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	68

ВСТУП

Актуальність теми. Метою розвитку вітчизняної економіки у довоєнний період був перехід від сировинної моделі господарського устрою до модернізації економічної системи, створення нового типу економічної моделі з виробництвом різних високотехнологічних товарів і послуг для підвищення рівня соціально-економічного розвитку країни, зростання економіки. Для реалізації політики держави щодо регулювання підприємницької діяльності потрібно створювати нові та вдосконалювати вже існуючі інститути та економічні методи, які дозволять виконати завдання створення ефективної системи регулювання державою підприємницької діяльності. Така політика держави має бути динамічним процесом, а також результатом взаємозв'язку між різноманітними суб'єктами та об'єктами регулювання. При цьому важливо враховувати, що за нових умов постіндустріального господарського устрою однією з них є держава.

Напрями удосконалення державного регулювання підприємництва досліджували вітчизняні учені та спеціалісти, а саме Безземельна Т.О., Бодров В.Г., Варналій З.С., Воротіна Л.І., Данилейчук Р.Б., Комарницький І.М., Мочерний С. В., Смовженко Т. С. та ін.

Необхідно в найкоротші терміни збільшити ефективність державного регулювання підприємницької діяльності, оскільки реалізація даного завдання призведе до притоку нових інвестицій в українську економіку, що дозволить досягти високих темпів економічного зростання і повністю інтегруватися у світове господарство. Цю політику необхідно здійснювати насамперед на національному рівні, який є пріоритетним зараз і також на регіональному, двосторонньому та багатосторонньому рівнях. Слід мати на увазі, що кожен із цих рівнів має свою специфіку регулювання, а також ступінь впливу на здійснення підприємницької діяльності в країні. Тому актуальність обраної

теми обумовлена необхідністю вивчення даної проблеми як пріоритетного напрямку для розвитку будь-якої держави.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження механізму державного регулювання підприємницької діяльності. Відповідно до заданої мети поставлені та вирішені такі завдання:

- розкрити сутність державного регулювання підприємництва;
- дослідити нормативно-правові засади державного регулювання підприємництва в Україні;
- визначити форми та методи державного регулювання підприємницької діяльності в Україні;
- проаналізувати економічні інструменти державного регулювання підприємництва в Україні;
- з'ясувати адміністративно-правові аспекти державного регулювання підприємництва в Україні;
- проаналізувати особливості державного регулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану;
- визначити напрями вдосконалення механізму регулювання підприємницької діяльності в Україні;
- дослідити диджиталізацію державних послуг як стимул розвитку підприємництва в Україні.

Об'єкт роботи – система державного регулювання підприємницької діяльності.

Предметом роботи є форми, методи та економічні інструменти державного регулювання підприємництва в Україні.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи стали законодавчі акти у сфері оподаткування підприємницької діяльності, її стимулювання, показники господарсько-фінансового стану підприємницьких структур, що функціонують в умовах інноваційного механізму державної підтримки підприємництва та ін.

У кваліфікаційній роботі застосовані різноманітні економіко-математичні методи. Так, застосування системного підходу дозволило визначити теоретичні засади державного регулювання підприємництва в Україні. Інституційний підхід дозволив виявити механізм взаємодії державних установ та юридичних осіб, а також економічні інструменти державного регулювання підприємництва. Дослідження проводилося на основі діалектичного методу, що передбачає вивчення процесів, явищ у їх взаємодії, взаємозв'язку та взаємозумовленості та постійному розвитку. У роботі використовувалися також системно-структурний та системно-функціональний підходи до оцінки та аналізу ефективності функціонування інноваційного механізму державної підтримки підприємництва та диджиталізації державних послуг. У процесі виконання були використані загальнонаукові методи: аналіз і синтез, структуризація, узагальнення, а також якісний аналіз нормативних документів.

Теоретичне і практичне значення проведеного дослідження полягає у створенні інструментарію управління ефективністю інноваційного механізму державної підтримки підприємництва, доведення низки положень до конкретних пропозицій та рекомендацій. Наукові результати та висновки з проблеми теорії, практики та ефективності функціонування інноваційного механізму державної підтримки підприємництва можуть бути основою для актуального наукового напрямку в теорії та практиці ефективного державного регулювання та підтримки підприємницької діяльності.

Структура курсової роботи включає вступ, три параграфи, висновок, список використаної літератури. Обсяг роботи складає 69 сторінок друкованого тексту.

Матеріали дослідження апробовані на:

1) у збірнику матеріалів XX Міжнародної науково-практичної конференції «Шевченківська весна 2022. Цифрова трансформація економіки в умовах пандемії COVID-19» (Київ, березень 2023 р.) – тези доповіді.

2) у збірнику матеріалів XI Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених «Зелений бізнес: життя заради майбутнього» (Київ, квітень 2023 р.) – тези доповіді.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

1.1. Сутність державного регулювання підприємництва

Під системою державного регулювання та підтримки підприємництва розуміється економічне правове та організаційне забезпечення середовища для його сталого розвитку. У період розвитку ринкової економіки багато політиків, економістів, науковців вивчають необхідність і ступінь державного регулювання бізнесу. Існують різні теорії та підходи до аналізу цього питання. Наприклад, згідно з нормативною теорією, законодавець повинен приймати регулюючі рішення після проведення нормативного аналізу та визначення того, чи є ринок неефективним і яким є його джерело, і лише після цього вказувати спосіб бажаного втручання держави. Нормативний аналіз має визначати можливість провалів регулювання державних дій. Відповідно до сучасної теорії, держава має регулювати підприємства, оскільки ринковий механізм не сприяє ефективному розподілу ресурсів. Економічна неефективність ринку означає, що чистий приватний продукт менший, ніж потенційний суспільний продукт [3, с. 9].

Одночасно зазначається, що державне регулювання — поняття вужче, ніж державне управління, пов'язано переважно з непрямыми, економічними методами впливу.

У межах підприємницького права можна умовно виділити два напрями дослідження зазначених категорій [6, с. 10]:

1. Дослідники, що розглядають підприємницьке право як комплексну галузь права або як підгалузь цивільного права, або не приділяють уваги державному регулюванню в цілому і підприємницькій діяльності зокрема, або змішують питання державного регулювання економіки та підприємницької діяльності з правовим регулюванням відповідної діяльності. Аналізуючи вказане, слід погодитись з О.В. Макаровим у тому, що «при настільки широкому підході виявляється, що державне регулювання економіки та підприємницької діяльності — це джерела прав та практика їх застосування, тобто по суті, весь механізм правового регулювання економіки та підприємницької діяльності. Здається, що ця методологічна помилка зумовлена нічим іншим, як відсутністю змістовного та ясного поняття державного регулювання економіки, підприємницької та іншої прибуткової діяльності та його правового режиму».

2. Вчені, які розглядають вітчизняне підприємницьке право як самостійну галузь права, приділяють велику увагу розкриттю окремо організаційно-економічної та правової складових державного регулювання економіки та підприємницької діяльності. Проте й у межах цього напрямку єдиного визначення не вироблено. Більше того, термін «державне регулювання підприємницької діяльності» найчастіше хоч і використовується, але не аналізується. В інших дослідженнях воно часто поєднується з державно-правовим регулюванням підприємницької діяльності та іншими суміжними, але не тотожними термінами. Державне регулювання економіки та підприємницької діяльності визначають як набір різних методів і способів впливу держави на економіку країни та підприємницьку діяльність, що здійснюється як у межах її території, так і за її межами. Правова реалізація використовуваних державою методів та способів впливу на економіку та підприємницьку діяльність є правовим режимом такого державного регулювання [25, с. 243].

Державне регулювання економіки та підприємницької діяльності є сукупністю заходів економічного, правового та організаційного впливу на економіку, у тому числі шляхом державної підтримки та захисту суб'єктів підприємницької діяльності, а також державного контролю за дотриманням вимог законодавства суб'єктами такої діяльності (рис. 1.1).

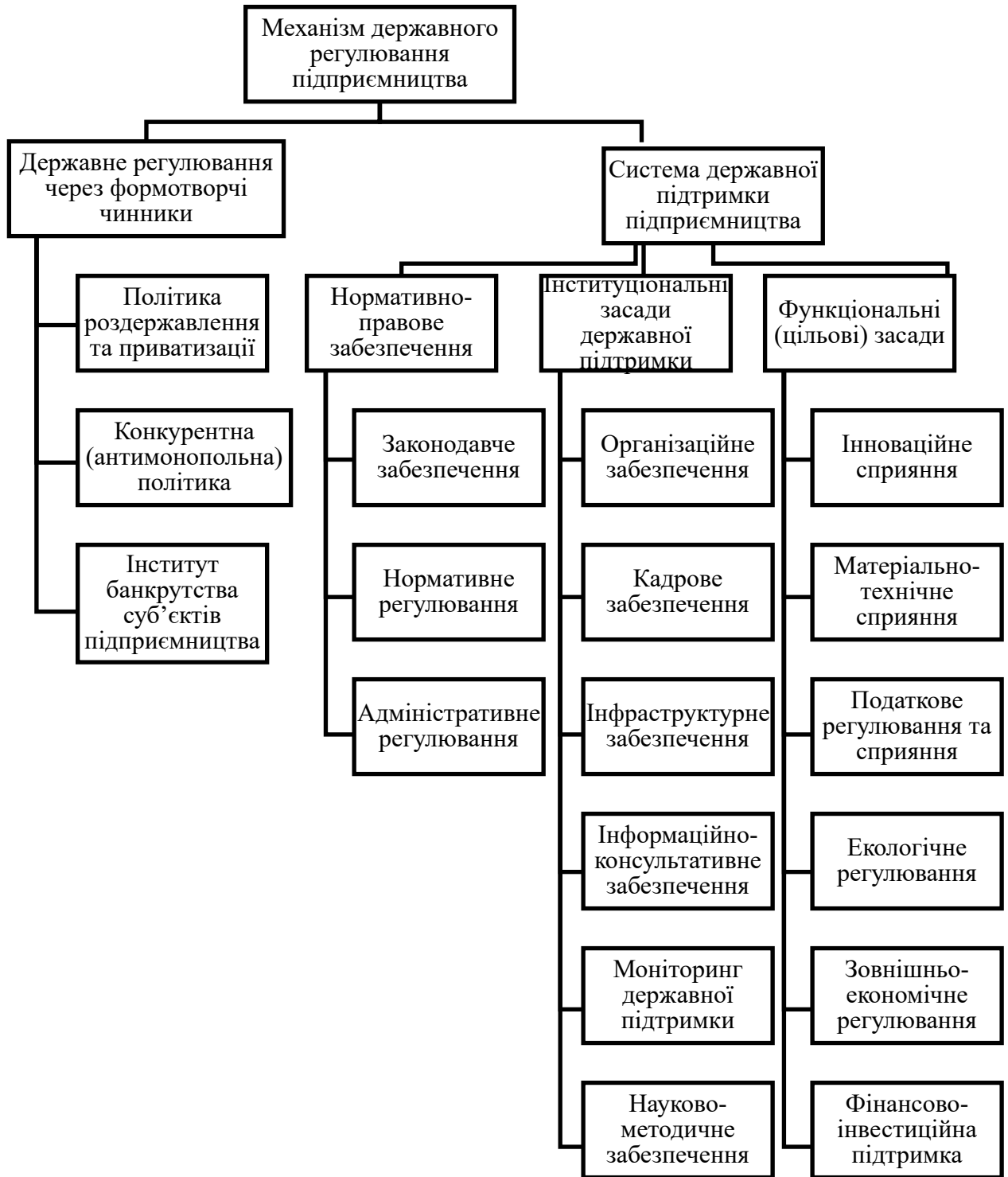

Рис. 1.1. Механізм державного регулювання підприємництва

Джерело: [1, с. 18].

Під державним регулюванням підприємницької діяльності, на думку деяких дослідників, слід розуміти, передусім, формування довкілля, у якого дана діяльність протікає і яка включає такі основні елементи [27, с. 73]:

1) об'єктивні тенденції, що складаються на ринках ресурсів та продуктів та формують економічну кон'юнктуру даних ринків;

2) інфраструктура ринкового господарства, що включає державні та приватні фінансово-кредитні, законодавчі та інші інститути;

3) суспільні відносини, у яких держава або безпосередньо управляє об'єктами, або виступає в ролі регулятора найважливіших суспільних зв'язків. З певною часткою умовності можна стверджувати, що державне управління традиційно пов'язується з наявністю у його суб'єктів підлеглих об'єктів, а державне регулювання — з впливом переважно на організаційно не підлеглі об'єкти.

Юридичні заборони виражаються у юридичних обов'язках пасивного змісту. Наприклад, відповідно до Конституції заборонена економічна діяльність, спрямована на монополізацію чи недобросовісну конкуренцію. Заборони можуть бути абсолютними: підприємницька діяльність неможлива, оскільки заборонена законом (наприклад, за недобросовісної конкуренції) та відносними (наприклад, заборона займатися підприємницькою діяльністю за відсутності ліцензії, членства в саморегулювальних організаціях та ін.).

Досвід країн із ринковою економікою показує можливість використання різноманітних механізмів у процесі регулювання [31, с. 305]:

- регулювання шляхом розроблення загальних правил, спеціально поданих у вигляді норм, що діють на рівні законів;

- розробка правил регулюючими органами, наприклад шляхом розробки стандартів;

- процедура видачі попередніх дозволів (наприклад, видача ліцензій, дозвіл антимонопольної служби на концентрацію капіталу);

- плани та програми;

- мита та податкове стимулювання.

Регулювання господарської діяльності є державним впливом щодо певних суб'єктів господарювання з метою недопущення, зміни чи припинення господарської ситуації певного роду або, навпаки, підтримки її у відповідному стані (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Основні напрями державного регулювання підприємницької діяльності

Джерело: [4, с. 17].

Втручання держави у сферу підприємницької діяльності обумовлено:

- попередженням екологічних катастроф з вирішенням екологічних проблем;

- боротьбою з криміналізацією підприємницької діяльності;

- запобіганням економічним кризам та соціальним потрясінням;

- контролем за використанням загальнонаціональних ресурсів;

- соціальним захистом найменш забезпечених верств населення.

Функції державного управління [7, с. 63]:

- прогнозування економічно небажаних ситуацій та їх запобігання;
- інформаційне забезпечення і контроль за виконанням нормативів та обмежень;
- матеріально-технічне та фінансове забезпечення загальнонаціональних проектів.

Таким чином, стрижнем підприємницького права є науково-правова категорія «механізм підприємницької діяльності», під якою слід розуміти сукупність заходів, способів, форм, засобів, інструментів організації та безпосереднього здійснення підприємницької діяльності, включаючи створення необхідних матеріальних, фінансових та інших передумов та умов для зайняття підприємницькою діяльністю, формування суб'єктів підприємництва, визначення їх статусу, саму організацію підприємницької діяльності з виробництва товару та його реалізації на ринку, виконання робіт, надання послуг тощо, застосування різних заходів державного регулювання підприємницької діяльності, її координації, обліку, контролю та нагляду, заходів заохочення та санкцій за її неналежне здійснення.

1.2. Нормативно-правові засади державного регулювання підприємництва в Україні

Інституційне середовище підтримує легітимність діяльності підтримки інфраструктури малого та середнього бізнесу. Натомість інфраструктура впливає на певні норми на офіційних рівнях та просуває свої інтереси, не забуваючи знаходити компроміс при взаємодії зі структурами влади. Слід зазначити, що з економії на трансакційних витратах, держава створює позитивне інституційне середовище для малого бізнесу. Якщо ці витрати за внутрішньої взаємодії інфраструктур збільшуються, то функціонування всієї системи стає неефективним. При зменшенні цих витрат, шляхом створення

законів, правил, норм суспільні відносини зрештою формалізуються. При цьому витрати будуть збільшуватися у разі недотримання чинного законодавства, тому для того, щоб сприяти зниженню трансакційних витрат, потрібна ясність і доступність підтримки інфраструктури [22, с. 204].

Інституційне середовище, як комплекс, включає:

- сукупність суб'єктів малого підприємництва;
- механізм підтримки суб'єктів малого підприємництва на державному, місцевому та міжнародному рівні;
- чинне законодавство та нормативні акти на рівні місцевого самоврядування.

Зауважимо, що ефективність діяльності інфраструктури підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва залежить від опрацьованості, якості та рівня розвитку інституційного середовища. Високий рівень розвитку підвищує ефективність підтримки, скорочує час від подачі заявки до її реалізації, підвищує рівень довіри громадської влади та знижує рівень трансакційних витрат.

Основні засади формування системи державного регулювання та підтримки підприємництва, загальноприйняті світовою практикою, це:

- принцип розуміння ролі та значущості підприємництва у соціально-економічному розвитку держави;
- принцип раціонального протекціонізму;
- принцип допустимо можливого втручання держави у підприємницьке середовище;
- принцип ефективного функціонування системи державного регулювання та підтримки підприємництва;
- принцип гарантованості та мотивованої спрямованості державного регулювання та підтримки;
- принцип рівної доступності державного регулювання та підтримки для кожного суб'єкта підприємництва;

- принцип взаємного доповнення та поєднання напрямків розвитку економіки та державного регулювання та підтримки підприємництва;
- принцип вибіркості під час виборів форм державної підтримки;
- принцип поділу функцій щодо здійснення державного регулювання та підтримки підприємництва за рівнями державної влади [5, с. 56].

Для формування та ефективного функціонування система державного регулювання та підтримки підприємництва повинна містити такі основні елементи:

- певні чіткі загальні, узагальнюючі та приватні критерії державного регулювання та підтримки;
- процедури надання державної підтримки та надання допомоги підприємствам;
- цільовий характер допомоги, що надається;
- відповідність та сполученість характеру допомоги стратегічному напрямку економічного розвитку країни в цілому або окремої пріоритетної галузі національної економіки;
- конкурентні процедури у процесі розподілу бюджетних коштів, особливо у сферах державного інвестування;
- прозорість надання допомоги;
- моніторинг програм допомоги, їх коригування та контроль за результатами реалізації програм [20, с. 48].

На даний момент у законодавстві закріплені основні положення, що встановлюють права, що визначають цілі, напрями та завдання з надання підтримки. Реалізуючи прямі та опосередковані заходи підтримки, держава здійснює їх у кількох рівнях, застосовуючи заходи економічного впливу майнової та фінансової підтримки. Але незважаючи на це, все також слабкою стороною стає макроекономічний рівень, і координація всієї роботи у розвитку регулювання суб'єктів малого та середнього підприємництва. Варто раціонально сконцентрувати основну увагу на підвищенні якості регулюючого впливу та розширенні механізмів впливу, а не на фінансуванні суб'єктів

малого та середнього підприємництва. Це створить умови для стійкої системи, яка забезпечить фундамент для зростання та розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва, а також адаптується до умов довкілля, схильного до змін [15].

Необхідно зауважити, що законодавство визначає принципи надання підтримки малому та середньому підприємству. Основних принципів п'ять: заявний порядок звернення; доступність для всіх, хто має право на використання підтримки інфраструктури; рівні умови участі у програмах підтримки; надання підтримки у відкритому вигляді; дотримання вимог закону про захист конкуренції.

Правовий статус суб'єктів малого підприємництва в Україні врегульовано законом «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні», при тому, що поняття та критерії віднесення суб'єктів господарювання до суб'єктів малого і середнього підприємництва містяться у Господарському кодексі [10, с. 113].

Державне регулювання підприємництва в Україні отримало законодавче закріплення у ст. 15 ЗУ «Про підприємство». Відповідно до частини 1 ст. 15 ЗУ «Про підприємство» держава законодавчо забезпечує свободу конкуренції між підприємцями, що захищає споживачів від проявів недобросовісної конкуренції та монополізму у будь-яких сферах підприємницької діяльності. Органи державного управління будують свої відносини з підприємцями, використовуючи податкову та фінансово-кредитну політику, включаючи встановлення ставок податків та відсотків за державними кредитами; податкових пільг, цін та правил ціноутворення, цільових дотацій; валютного курсу, розмірів економічних санкцій, державного майна та системи резервів, ліцензії, концесії, лізингу, соціальних, екологічних та інших нормів та нормативів; науково-технічних, економічних та соціальних регіональних програм [19, с. 4].

Недоліком статей 14 та 15 ЗУ «Про підприємство», які визначають основи державної підтримки та регулювання підприємництва, є їх надмірно

загальний характер, відсутність позначення багатьох форм впливу держави на підприємницьку діяльність. Великим недоліком сучасного законодавства є поява критичної маси підзаконних нормативних актів і зниження значимості законів. Маючи повноваження у прийнятті підзаконних нормативних актів, відомства виробляють масив законодавства, який ускладнює використання законів, змінює їх зміст, нерідко спотворює сенс. Як зазначається у доповіді міністра юстиції України Президенту України, в окремих міністерствах і відомствах поширена незаконна практика встановлення правових норм листами, телеграмами, методичними порадами. Тому розробка Кодексу про підприємництво підвищить ефективність законодавства шляхом включення до нього великої кількості законів та підзаконних актів, що регулюють підприємницьку діяльність. Це дозволить усунути суперечливість та неузгодженість правових норм, а отже, буде сприяти створенню більш ефективного нормативно-правового механізму регулювання підприємництва, підвищення його соціальної значущості [19, с. 19].

Низькі темпи розвитку малого підприємництва нашої країні перешкоджають досягненню основних соціально-економічних цілей ринкових реформ: підвищення рівня життя, створення нових робочих місць, формування середнього класу, скорочення соціального розшарування населення. Тому необхідно удосконалення нормативно-правового забезпечення розвитку малого підприємництва. Основними напрямками є:

- здійснення нормативного регулювання, адекватного рівню ринкових відносин;
- адаптація нормативно-правової бази;
- вдосконалення політики щодо стягнення місцевих податків та зборів;
- регулярний розгляд органами місцевого самоврядування питань щодо встановлення реальних ставок єдиного та фіксованого податків, вартості патентів, орендної плати;
- недопущення випадків примусового залучення коштів суб'єктів підприємництва;

- забезпечення правового регулювання порядку здійснення перевірок підприємницької діяльності контролюючими органами та ін.

Таким чином, у сучасних умовах розвиток малого підприємництва є одним із найважливіших факторів вирішення соціально-економічних проблем у країні, тому необхідно акцентувати увагу на вирішенні питань та удосконалення економічно-правового регулювання існування малого підприємництва.

1.3. Форми та методи державного регулювання підприємницької діяльності в Україні

Основними методами державного регулювання підприємницької діяльності є реєстрація як суб'єкта підприємництва, державний контроль (нагляд), ліцензування, дозвільні процедури, сертифікація та акредитація. При цьому у світовій практиці державного регулювання підприємницької діяльності ліцензування та дозвільні процедури визнаються як найсуворіші адміністративні бар'єри для входу на ринок суб'єктів господарювання.

З метою реалізації покладених завдань Міністерством юстиції спільно із зацікавленими міністерствами та відомствами на постійній основі проводиться критичне вивчення нормативно-правових актів на предмет відповідності законодавству про дозвільні процедури, ліцензування та гарантії свободи підприємницької діяльності. Аналіз законодавства про ліцензування окремих видів діяльності та про дозвільні процедури у сфері підприємницької діяльності показує, що в даний час є можливість подальшої оптимізації та спрощення ліцензійних та дозвільних процедур [17, С. 98].

Регулювання економіки здійснюється системами, які (за інституційними типологічними ознаками) поділяються на товарно-грошовий та ієрархічний механізми. Відповідно до поділу механізмів на товарно-грошовий та

ієрархічний можна виділити два основних методи державного регулювання економіки в цілому та підприємницької діяльності зокрема. Це ієрархічний (адміністративний) та товарно-грошовий (економічний) методу впливу на економічні процеси в суспільстві. В економічній та юридичній літературі широкого поширення набули погляди вчених, які відстоюють виділення прямого та непрямого регулювання економіки. Практично ставиться знак рівності між прямим та адміністративним методами, з одного боку, непрямим та економічним методами – з іншого.

Специфіка адміністративного методу полягає в тому, що держава в особі компетентних органів влади чинить прямий вплив на економічні процеси. Причому в арсеналі держави можуть бути не лише адміністративно-правові засоби, а й інші публічно-правові засоби, прийоми. До методів прямого (адміністративного) державного впливу належать [21, с. 72]:

- визначення стратегічних цілей розвитку, їх вираження в індикативних та інших планах;
- державні замовлення та контракти на постачання певних видів продукції;
- нормативні вимоги до якості та сертифікації технології та продукції;
- правові та адміністративні обмеження та заборони щодо випуску окремих видів продукції та ін.

До складу прямих методів включено різнопорядкові явища: цілі розвитку економіки, державні замовлення та контракти; адміністративні засоби (вимоги до якості та сертифікації, заборони та обмеження). Розподіл методів державного регулювання економіки загалом та підприємницької діяльності зокрема на прямі (адміністративні) та непрямі (економічні) мало досліджено та носить описовий характер. Вчені-економісти та юристи часом без достатнього опрацювання цього питання механічно називають ті чи інші методи державного впливу на економіку, відносячи їх або до прямих, або до непрямих.

На наш погляд, більш правильно та послідовно проводити розмежування між економічними поняттями «прямі методи» та «непрямі методи», а також між юридичними поняттями «методи публічно-правового впливу на економіку» та «методи приватно-правового регулювання економікою». При цьому будуть використані єдині критерії: характер впливу (прямий чи опосередкований), галузева приналежність (публічний чи приватний вплив).

Непрямі методи державного регулювання підприємницької діяльності спрямовані на додаткове стимулювання розвитку підприємництва в країні, створення ефективного та сприятливого довкілля для даної діяльності, на стимулювання необхідної поведінки суб'єктів. До цих методів належить грошово-кредитна політика, лібералізація податкового законодавства, забезпечення підприємців державними замовленнями та ін. Економічна ситуація в країні та обрана модель економічного розвитку визначає баланс між прямими та опосередкованими методами впливу.

Так, із положення ПК та загальних засад законодавства про податки та збори випливає, що податок встановлюється законно обраними представниками народу («кожна особа зобов'язана сплачувати законно встановлені податки та збори»). Інший приклад — ціни та тарифи. Опосередковуючи відносини обміну, вартість (тарифи) сама стає предметом правового регулювання суспільних відносин. Тому можна стверджувати, що економічні засоби регулювання підприємницької діяльності знаходять своє втілення у відповідних правових формах [28].

Відповідно до правової форми державного регулювання підприємницької діяльності є насамперед акт (плановий акт, цільова програма, дозвіл, квота, ліцензія, розпорядження та ін.), з яким пов'язуються передбачені законом наслідки. Як бачимо, тут спостерігається так зване подвоєння форми (перша форма — державне регулювання, друга — акт). Насправді часто зустрічаються ситуації, коли економічний зміст обслуговується кількома правовими формами чи відбувається реальна заміна змісту форму, і навпаки. З погляду співвідношення форми та змісту правовий акт виступає як права

форма державного регулювання підприємницької діяльності. Інакше кажучи, одне й те саме правове явище може бути одночасно і правовим засобом, і правовою формою.

Можна виділити такі ознаки у механізмі державного регулювання підприємницької діяльності:

1. Державне регулювання підприємницької діяльності є державною діяльністю, яка має свої об'єкти та суб'єкти діяльності.

2. Органи виконавчої та законодавчої влади належать до суб'єктів державного регулювання.

3. Економічні відносини між суб'єктами підприємницької діяльності, окремі кошти та інструменти, за допомогою яких здійснюється державне регулювання – це об'єкти державного регулювання підприємницької діяльності.

4. Головною метою є створення найкращих умов розвитку економіки та підприємництва у державі [12, с. 413].

Під час відродження та перетворення поняття приватної власності, в Україні була економічна криза, оскільки держава делегувала управління ринковою економікою і майже не брала участі у становленні ринкових інститутів, у той час як участь держави у цих процесах необхідна для побудови чинної економічної системи та страхування на випадок інфляції, зростання курсу валюти та інші подібні складнощі. Якісні зміни економічної ситуації, подолання кризи, лібералізація підприємництва, подолання інфляції, вирішення питань із зовнішнім та внутрішнім боргом, встановлення та захист прав громадян – всі ці питання ставили перед державою завдання щодо створення сучасних, здорових інститутів суспільних відносин.

Іншими методами державного регулювання стають економічні методи. Вони поділяються на три групи. Фіскальні методи, спрямовані на надання податкових пільг, запровадження спеціальних податкових режимів, зниження податкового навантаження. Фінансові методи, що дозволяють отримати доступ до необхідних коштів шляхом кредитування, отримання мікропозик,

поруки, субсидування. Ресурсні методи, що включають навчання і перепідготовку кадрів, інформаційне забезпечення, забезпечення доступу до держзамовлень, майнову підтримку [26, с. 91].

Також, методи державного регулювання при наданні підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва поділяються на прямі та опосередковані (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація форм та видів державної підтримки підприємництва

Форми підтримки	Види підтримки
1	2
Організаційно-інфраструктурна	
Пряма	Спрощений порядок реєстрації. Стягнення мінімальної плати за ліцензування діяльності та сертифікацію продукції. Упорядкування системи контролю та перевірок малих підприємств, а також захист прав підприємців від чиновницького «рекєта». Забезпечення соціальної безпеки
Непряма	Стимулювання зв'язків між великими та малими фірмами на основі механізмів франчайзингу, субпідряду та лізингу (нормативно-правове забезпечення, державне замовлення для великих фірм з обов'язковим залученням дрібних і т.д.). Інформаційно-маркетингове забезпечення. Розгортання консалтингу та аудиту. Навчання та перепідготовка кадрів. Пропагандистська підтримка (створення позитивного образу підприємця через ЗМІ тощо). Організація роботи із зарубіжними донорськими структурами (МОП, ЄБРР).
Фінансово-податкова	
Пряма	Субвенції та субсидії, бюджетні кредити, позики, позички. Державні та муніципальні гарантії. Задіяння спрощеного порядку подання фінансової звітності та ведення бухгалтерського обліку. Інвестиційний податковий кредит. Прискорена амортизація. Інвестиційні субсидії. Введення пільгового режиму оподаткування. Пільгове кредитування. Забезпечення державним замовленням. Застосування пільгових митних тарифів та інші форми митної підтримки
Непряма	Стимулювання банків та страхових компаній до кредитування та страхування малих підприємств. Надання додаткових субвенцій та дотацій регіонам та муніципальним утворенням як заохочення за високий рівень розвитку малого підприємництва
Майнова	
Пряма	Пільги при наданні в оренду приміщень та обладнання, що перебувають у державній власності, а також формування державних лізингових компаній; науково-технологічна підтримка
Непряма	Надання пільг лізингових компаній, що працюють із малими підприємствами

Джерело: [1, с. 16].

Наголосимо, що до прямих методів підтримки відносять майнову, фінансову, консультаційно-інформаційну допомогу, допомогу у підготовці кадрів та підвищенні кваліфікації працівників. Таким чином, для успішної реалізації надання державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва потрібна грамотна державна політика та чіткі механізми її виконання.

РОЗДІЛ 2.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз економічних інструментів державного регулювання підприємництва в Україні

У рамках програм і проектів Кабінету Міністрів України по створенню інституційного середовища для розвитку малого підприємництва приділяється велика увага. Але з огляду на підтримку держави та муніципальних органів, малий бізнес все ще не є цілісним соціально-економічним інститутом та його потенціал повністю не реалізується в умовах зміни економіки. На жаль, без здійснення системної та комплексної підтримки малого бізнесу на різних рівнях управління суб'єкти малого підприємництва функціонують не так результативно, як могли б. В умовах сучасної кризової ситуації та спаду економіки, все гостріше постає проблема трансформації інституційного середовища та зміни інструментів державного регулювання.

Загальноприйнято підприємництво умовно класифікувати на такі форми: великий, середній та малий бізнес. Останнім часом вчені класифікують бізнес як мікро-бізнес, малий бізнес, середній бізнес, великий бізнес, який у свою чергу поділяється на макро-бізнес, мега-бізнес та гіга-бізнес. Мале підприємництво є гнучкою формою ділового життя. Саме в цьому секторі економіки створюється основна маса ідей, яка є живильним середовищем для середнього та великого бізнесу, що доповнюється можливостями малого підприємництва. Виступаючи одночасно в ролі споживачів і виробників споживчих товарів і послуг, підприємницькі структури мають можливість чуйно і своєчасно реагувати на кон'юнктуру ринку, що змінюється [23, с. 97].

Одним із ключових моментів у формуванні в країні сучасної економіки, що сприяє розвитку підприємницької активності, є усунення надлишкових

адміністративних бар'єрів на шляху ведення бізнесу. Недоліки, що склалися у сфері ліцензування окремих видів діяльності та дозвільних процедур, перетворили процес отримання ліцензій та дозволів на один із таких бар'єрів. Більшість підприємців зазначають, що законодавчі вимоги створюють проблеми, що забирають багато часу та потребують надто великих витрат. При цьому основні причини виникнення цих проблем, в принципі, однакові в більшості країн світу: занадто велика кількість складних форм і вимог, що часто змінюються, і часта необхідність представлення цих форм і виконання вимог.

Основною та провідною роллю у формуванні продуктивної та ефективної ринкової економіки зіграли малі форми підприємництва. Але на даний момент, однією з найгостріших проблем у діяльності більшості суб'єктів малого підприємництва, стала проблема пошуку та отримання фінансування, яке необхідне для субсидування процесу господарювання, що значно впливає на результати їх діяльності, а саме одержання прибутку або збитку (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Фінансові результати до оподаткування підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2020 р., млн. грн

Галузь	Розмір підприємства	Фінансовий результат (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
			у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
1	2	3	4	5	6	7
Усього, у т.ч.	великі	61955,4	69,3	244892,0	30,7	182936,6
	середні	85065,7	76,5	273619,6	23,5	188553,9
	малі	— 12286,8	71,1	155467,2	28,9	167754,0

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7
Сільське, лісове та рибне господарство	великі	8794,1	75,0	12594,4	25,0	3800,3
	середн і	40610,2	84,0	49910,2	16,0	9300,0
	малі	32826,3	82,6	46076,8	17,4	13250,5
Промисловість	великі	12785,3	63,8	132671,9	36,2	119886,6
	середн і	– 19409,4	71,7	61899,2	28,3	81308,6
	малі	– 15665,5	69,5	16105,7	30,5	31771,2
Будівництво	великі	1521,7	92,3	1524,8	7,7	3,1
	середн і	4807,1	84,8	6942,3	15,2	2135,2
	малі	–8376,6	70,4	7951,8	29,6	16328,4
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт транспорту	великі	18008,9	75,2	35930,2	24,8	17921,3
	середн і	20813,0	79,5	47198,5	20,5	26385,5
	малі	6450,1	74,2	35070,3	25,8	28620,2
Транспорт, складське господарство, пошто-ва та кур'єрська діяльність	великі	12376,1	57,1	37281,9	42,9	24905,8
	середн і	4763,4	60,9	24284,1	39,1	19520,7
	малі	3523,6	74,0	6407,3	26,0	2883,7
Інформація та телекомунікації	великі	15581,7	87,5	16796,0	12,5	1214,3
	середн і	–328,6	76,8	6926,1	23,2	7254,7
	малі	1708,0	71,0	5930,7	29,0	4222,7

Джерело: [13].

Розкриваючи поняття «фінансування», охоплюється сукупність безлічі заходів, спрямованих на забезпечення потреб підприємства у капіталі. Вони включають мобілізацію коштів та їх еквівалентів, а також їх майнові активи. Простіше кажучи, фінансові ресурси та їх повернення. Ринкова структура у вигляді банків та фондових бірж, а також різні небанківські фінансово-кредитні організації у вигляді страхових компаній; пенсійних фондів; кредитних спілок; інвестиційних фондів; довірчих фондів тощо, сприяють забезпеченню малих підприємств фінансовими ресурсами. Варто зауважити, що державне сприяння у фінансовому забезпеченні сектора малого

підприємництва має провідне значення. У зв'язку з цим, з боку держави виділяється два види фінансово-кредитної підтримки для малого підприємництва. Це пряме державне кредитування та пряме державне фінансування [18, с. 69].

Найбільш складним для бюджету будь-якої країни, у системі фінансово-кредитної підтримки, стає пільгове оподаткування та пряме безповоротне фінансування певних суб'єктів малого підприємництва. На даний момент фінансування державою малого підприємництва вважається неринковим методом для стимулювання економічних процесів. Саме тому воно має бути побічним засобом його розвитку. При цьому середня сума кредиту малим та мікро- підприємствам (ММП) за інвестиційним компонентом на рівні 1 млн грн. свідчить про широку присутність в ньому переважно мікропідприємств (рис. 2.1).

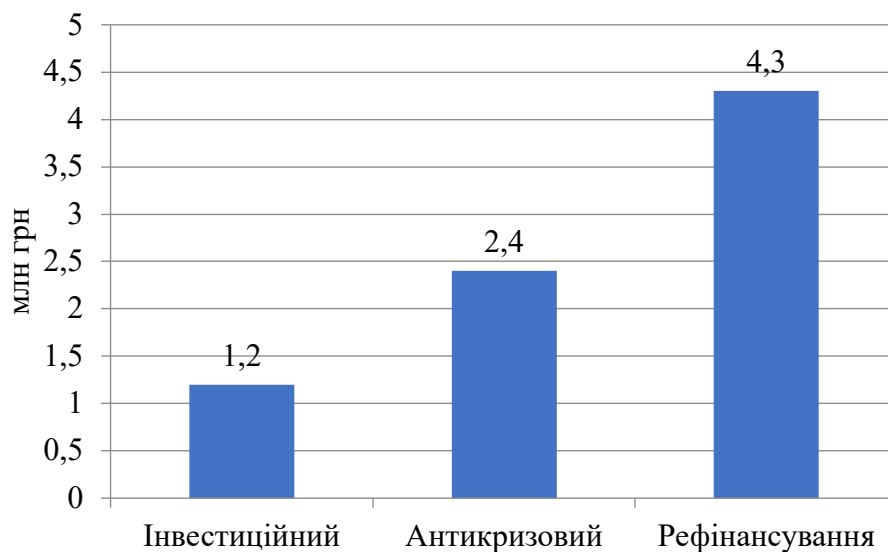

Рис. 2.1. Середня сума кредиту малим та мікро- підприємствам за компонентами, 2021 р.

Джерело: [29].

В Україні через відсутність у держави можливостей фінансування малого підприємництва з бюджету країни, пряма фінансова підтримка підприємствам малого бізнесу практично відсутня. У зв'язку з цим банківський кредит стає єдиним засобом підтримки суб'єктів малого

підприємництва. Але не всі банківські установи і далеко не завжди мають можливість та бажання взаємодіяти з малим підприємництвом. На це є кілька суттєвих причин: невелика сума позики; відсутність застави; невеликі прибутки малого бізнесу та значні ризики. Дані чинники впливають на рішення банку на користь більших підприємств, оскільки ті мають велику конкурентну спроможність. Також процедура отримання банківського кредиту малому підприємству стає недоступною, оскільки має надто складну процедуру отримання та високі кредитні ставки. Також, для надання позики, рентабельність підприємства не може бути нижчою від банківського відсотка за позику.

Під час війни програма «Доступні кредити 5-7-9 %» стала одним з основних драйверів підтримання бізнесу за рахунок надання кредитних ресурсів. За час дії воєнного стану банки надали майже 8 тисячам підприємств та ФОП понад 28 млрд грн кредитів, у тому числі 17 млрд грн надано агропідприємствам для проведення посівної кампанії [30].

У 2020 р. більше половини виданих банками-учасниками Програми кредитів були для аграрних підприємств. На другому місці представники зі сфери торгівлі та виробництва (17%), а на третьому – промислові підприємства (рис. 2.2).

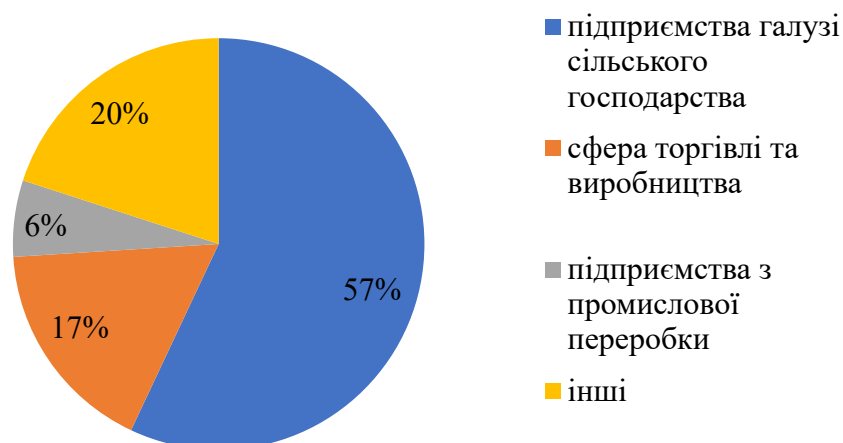

Рис. 2.2. Учасники Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%»

Джерело: [36].

В межах даної програми Фонд розвитку підприємництва протягом 2021 р. продовжував надавати портфельні кредитні державні гарантії через Уповноважені банки за кредитами суб'єктам мікро-, малого та середнього підприємництва (ММСП). Всього за 2020 та 2021 рр. уповноважені банки видали кредитів з гарантією Фонду на суму — 1 412,6 млн. грн [29].

Звернемо увагу на те, що недовіра населення до банків, яка обумовлюється недобросовісною діяльністю деяких трастів, непоінформованість підприємців щодо можливостей взаємодії з банківськими та небанківськими кредитними установами – все це сильно перешкоджає розвитку розгалуженої системи фінансової підтримки для підтримки малого підприємництва. Малі підприємства працюють в умовах підвищеного ризику та невизначеності.

Методами непрямого регулювання економічних процесів є оподаткування; рівень оподаткування та система податкових пільг; платежі за ресурси, ставки за кредит та кредитні пільги. Спрощена система оподаткування – спеціальний податковий режим, запроваджений для зниження податкового навантаження та стимулювання малого підприємництва в Україні. Було запроваджено указом Президента № 727/98 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Критерії щодо груп спрощеної системи оподаткування

Ознака	1 група	2 група	3 група	4 група
Суб'єкт	Фіз. особи	Фіз. особи	Фіз. та юр. особи	Сільськогосподарські товаровиробники
Дохід	< 300 000 грн./рік	< 1,5 млн. грн./рік	< 5 млн. грн./рік	Частка виробництва < 75% загального обсягу виробництва
Ставки єдиного податку	до 10% мінімальної заробітної плати	до 20% мінімальної заробітної плати	5% доходу включно з ПДВ/3% доходу + ПДВ	п. 293.9 ст. 293 ПК

Джерело: [28].

У 2021 р. фізособи-підприємці сплатили 34,8 млрд грн єдиного податку, що стало рекордним значенням за 5 років (рис 2.3). Такий обсяг пояснюється як збільшенням доходу фізичних осіб — підприємців, так і зростанням кількості нових підприємців. До кінця 2021 р. їх кількість сягнула майже 2 млн.

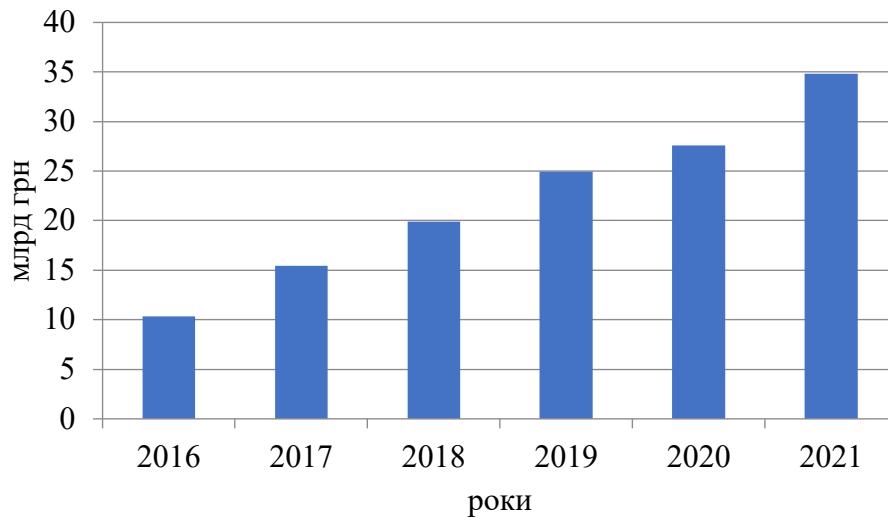

Рис. 2.3. Обсяги єдиного податку в 2016-2021 рр., млрд. грн

Джерело: [34].

Щоб налагодити ефективне співробітництво банків і суб'єктів малого підприємництва, слід розробити правові заходи, спрямовані на стимуляцію комерційних банків для надання довгострокових позик понад п'ять років під пільговий відсоток для підприємств, що мають дві третини капіталу для вкладення інвестицій. Дана фінансова допомога акумулює фінансові ресурси, необхідні для реалізації бізнесу, і підніме проектну окупність. Умови надання пільгової позики існуючі на даний момент варто переглянути, наприклад, це може бути наявність більшої частини необхідного капіталу в структурі підприємництва, що мінімізує ризик кредитної неповернення [35, с. 8].

Найголовнішою функцією державних інститутів стає підтримка на початкових етапах у подоланні труднощів, які пов'язані з недостатністю знань у питаннях ведення бізнесу, відсутність досвіду управління, доступу кредитів та комерційної інформації у суб'єктів господарювання. Таким чином, для

формування розвиненої правової структури підтримки малого підприємництва мають бути здійснені такі принципи: доступність послуг для підприємців, відповідність реальним потребам, функціональна концентрація у питаннях діяльності малого бізнесу, залучення державних та недержавних фінансових ресурсів, раціональне територіальне розміщення.

2.2. Адміністративно-правові аспекти державного регулювання підприємництва в Україні

Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності будується на поєднанні централізованого імперативного правового регулювання та саморегулювання, співвідношенні імперативних та диспозитивних засобів та способів, що дозволяє суб'єктам підприємницької діяльності діяти на свій розсуд у встановлених законом межах, але при цьому не порушуючи публічний інтерес. Адміністративно-правове регулювання у сфері підприємницької діяльності імплікує та забезпечує взаємодію суб'єкта виконавчої влади та суб'єкта підприємницької діяльності за принципом: держава створює правила та умови для вільного розвитку зазначених суб'єктів, оскільки їхня діяльність є корисною суспільству, а ці суб'єкти, у свою чергу, забезпечують умови задля досягнення загальних і значущих для суспільства цілей у соціально-економічній сфері.

У рамках адміністративно-правового регулювання за допомогою формування відповідної нормативно-регулятивної системи створюється правовий режим підприємницької діяльності, що включає, зокрема, різні методи та способи впливу держави на підприємницьку діяльність, а також організаційно-правові форми регулювання підприємницької діяльності. Методи, способи та форми регулювання підприємницької діяльності мають бути адекватними засобами досягнення спільної мети такого регулювання. Без

точного визначення та законодавчого закріплення мети державного регулювання неможливе його належне правове забезпечення [3, с. 246].

Адміністративно-господарські правовідносини можна визначити як урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини між суб'єктами підприємництва та спеціалізованими громадськими органами, які здійснюють функції з прогнозування, планування, координації, контролю, нагляду, обліку та надання державних послуг в економічній сфері, а також щодо сприяння розвитку господарської діяльності у країні. Теоретичний підхід до дослідження проблем адміністративного законодавства в економічній сфері має виходити із необхідності становлення єдиної теорії адміністративно-господарських правовідносин.

Однією з основних форм адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності є адміністративно-праві акти, оскільки саме вони забезпечують здійснення державного управління у сфері підприємницької діяльності. Адміністративно-правовий акт, на думку більшості дослідників, є офіційним документом, що виражає юридично владне волевиявлення органу виконавчої влади.

Ефективне адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності ґрунтується на певних правових засобах, серед яких значну роль відіграють адміністративні процедури, надання державних послуг, державне санкціонування. Зовнішнє вираження зазначені кошти знаходять в адміністративно-правових актах.

Уявлення про адміністративну процедуру мають легальний вираз. Зокрема, в Концепції адміністративної реформи адміністративна процедура визначається як послідовність дій органу виконавчої влади, що забезпечує виконання державних функцій, включаючи надання державних послуг, ефективну роботу структурних підрозділів та посадових осіб, реалізацію прав громадян та організацій. У доктрині адміністративного права також мають місце трактування поняття адміністративної процедури, зокрема як регламентованої актами адміністративного законодавства системи та порядку

вчинення юридично значимих дій органами публічного управління, які спрямовані на досягнення встановленого юридичного результату у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності органів громадського управління, що може бути пов'язане із створенням, зміною чи скасуванням норм права, з реалізацією прав і обов'язків громадянами та організаціями, з вирішенням адміністративних справ та спорів [9, с. 117].

Адміністративна процедура є зовнішньою формою, що опосередковує виникнення, зміну та припинення адміністративно-правових відносин, а, відповідно, є правовою формою державного управління. Адміністративні процедури характеризуються правовою результативністю виконавчо-розпорядчої діяльності органів управління. Результатом процедури є видання індивідуального адміністративного акта, що має характер рішення щодо індивідуальної адміністративної справи.

Основною формою закріплення адміністративних процедур є адміністративний регламент. Відповідно, ефективне адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності пов'язане з адміністративними регламентами виконання державних функцій та адміністративними регламентами надання державних послуг. Адміністративний регламент будь-якого виду передбачає наявність розділу про адміністративні процедури.

Законодавчо закріплені адміністративні процедури є одним із основних видів гарантій реалізації статусу суб'єктів підприємницької діяльності, який безпосередньо залежить від законодавчої чіткості та деталізації адміністративних процедур, що регулюють зазначену сферу відносин, оскільки вони сприяють формуванню стабільних відносин між суб'єктами підприємницької діяльності та державою. Адміністративні процедури створюють інструмент, з якого загальні цінності адміністративного права втілюються у практичне адміністрування у сфері підприємницької діяльності.

Державне санкціонування включає різноманітних інститути публічного визнання, зокрема державну реєстрацію, ліцензування та інші. Державна реєстрація є комплексним правовим інститутом, сконструйованим з

урахуванням норм різної галузевої власності, і значну роль в опосередкуванні реєстраційних процедур грають норми адміністративного права. Правова природа державної реєстрації обґрунтовується властивими їй функціями, основними з яких виступає контроль та облік. Ліцензування у сфері підприємницької діяльності є правовою формою, що опосередковує функцію державного контролю щодо тих видів діяльності, які найбільше зачіпають громадські інтереси [12, с. 371].

Конструкція ліцензування включає три основні компоненти: специфічний вид діяльності органів виконавчої влади, наділених спеціальними повноваженнями; інструмент дозвільної державної політики; правовий інститут; умова виникнення спеціальної правоздатності, дієздатності, деліктоздатності ліцензіата у сфері здійснення ліцензованого виду діяльності.

Оцінка ефективності адміністративно-правового регулювання підприємництва може формуватися на основі поєднання ефективності адміністративно-правових норм у сфері регулювання підприємницької діяльності та ефективності регулювання, вираженого в правозастосуванні. Ефективність адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності визначається також ефективністю системи органів державного управління у цій сфері. Інструментарій адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності представлений нормативними моделями, сформованими державою щодо економічних агентів для досягнення цілей державної політики (рис. 2.3). Ефективність таких регуляторів перебуває у прямій залежності від якості визначення цілей, завдань та способів досягнення передбачуваного та бажаного результату такого регулювання. При цьому як генеральна мета адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності можна вважати реалізацію конституційно встановленої концепції соціальної держави, здатної створити умови, що забезпечують гідне життя і вільний розвиток людини.

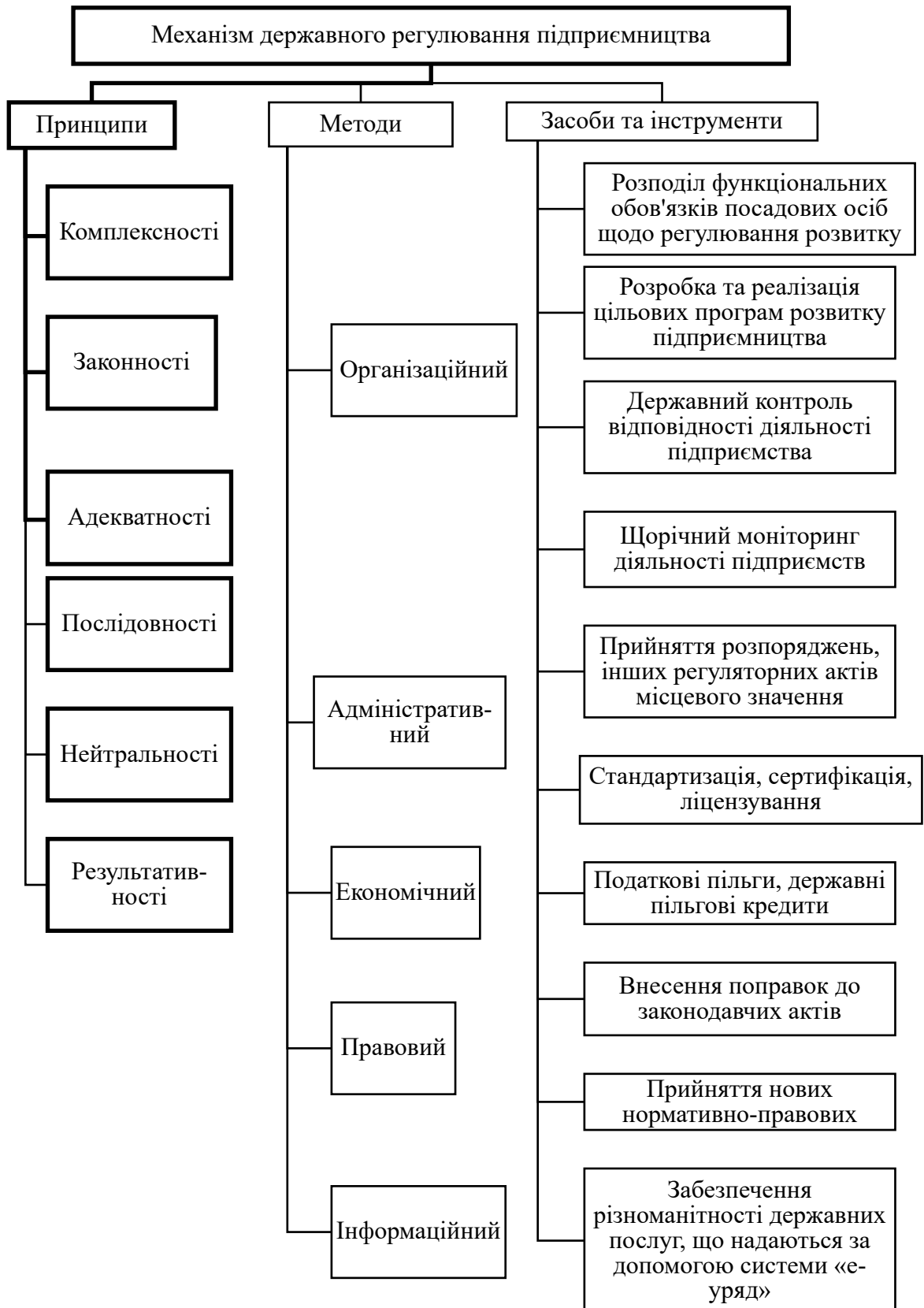

Рис. 2.3. Основні складові механізму державного регулювання підприємництва

Джерело: [11, с. 104].

Загалом адміністративно-правове регулювання у сфері підприємницької діяльності спрямовано передбачає формування сталого, ефективного та гнучкого державного впливу на відповідні суспільні відносини з метою забезпечення необхідної для них стабільності. З метою вдосконалення взаємодії органів публічної влади з суб'єктами підприємництва необхідний наступний комплекс узгоджених заходів:

1) упорядкувати статус громадських органів та економічних структур, особливо у частині їх взаємовідносин;

2) організувати чітку функціональну взаємодію органів державного управління та суб'єктів господарювання у вирішенні спільних завдань економіки, соціальної політики та екології на основі комплексних програм, договорів та угод, а також встановлення процедур участі бізнесу у підготовці та обговоренні проектів правових актів;

3) забезпечити представництво суб'єктів підприємництва в координаційних та дорадчих органах, створюваних державними органами виконавчої влади: міжвідомчих комісіях (організаційних комітетах) та радах, та наділити їх правом дорадчого голосу [20, с. 82].

Пріоритетним напрямом державної політики України щодо розвитку підприємництва є модернізація податкової системи як головного фінансового інструменту держави шляхом надання податкових пільг, що тягне за собою стимулювання підприємницької діяльності. Важко не погодитися з тим, що податки в руках одних управлінців можуть бути знаряддям та інструментом стабілізації та економічного розвитку у державі, а в руках інших – засобом нестабільності та економічного саморуйнування. Фізична особа-підприємець вважається платником податків, і на неї покладено обов'язок щодо сплати податків та зборів відповідно до норм ПК України, тому, перш ніж розпочати свою діяльність, він повинен визначитися із системою оподаткування, за якою оподатковуватиметься. В Україні існують спільні та спрощена система оподаткування [30].

Спрощена система оподаткування не є податковою пільгою, це лише застосування оціночних методів визначення фіксованого податку для фізичних осіб-підприємців. Її привабливість полягає у спрощенні системи адміністрування та зменшенні ймовірності порушення чинних правил. Механізм спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва створює об'єктивні умови, за яких рівень податкового навантаження має чітко відповідати можливостям сплати податків суб'єктами господарювання, а контролюючий орган зможе мінімізувати власні витрати на їх стягування. Адже податки повинні виконувати не тільки фіскальну функцію, а й регулювальну та стимулюючу. Спрощена система оподаткування сприяє зниженню податкового навантаження на індивідуального підприємця та спрощенню механізму адміністрування сплати податків, тому більшість громадян, які здійснюють підприємницьку діяльність без утворення юридичної особи, віддають перевагу спрощеній системі оподаткування та звітності.

Завдання держави – зібрати податки таким чином, щоб забезпечити потреби бюджету та одночасно не викликати невдоволення платників податків. За високих податкових ставок починається масове ухилення від сплати податків. Державі не вистачає коштів, зростає дефіцит державного бюджету, підвищуються податки, підприємці своєю чергою ухиляються від їхньої сплати. Отже, до бюджету надходить все менше та менше коштів. Держава знову підвищує податки. Утворюється замкнуте коло. Проте державне регулювання має координувати економічні процеси, забезпечуючи приватні інтереси підприємців та публічні інтереси держави.

Критично оцінюючи функції оподаткування, слід зазначити, що сучасна податкова політика побудована на подвійних стандартах: на словах декларується зниження податків, а насправді їхній загальний рівень не тільки не змінюється, але іноді і підвищується. У відповідь підприємці удосконалюють можливості сплати податків незадекларованими грошовими потоками, застосовуючи нові схеми непрямого інвестування посадових осіб

контролюючих органів. І в результаті страждає і держава, і підприємництво: бюджет не поповнюється, а інвестиційний клімат не покращується. Реформування податкової системи має враховувати обов'язковість сплати податків, рівноцінність, пропорційність та рівність, недопущення дискримінації суб'єктів господарювання, встановлення соціальної справедливості, стабільності та економічної обґрунтованості. При дотриманні зазначених умов підприємець повинен відчувати свою соціальну значимість, захищеність та бажання сумлінно виконувати обов'язки зі сплати податків та інших платежів, що у свою чергу приведе до поповнення бюджету та досягнення певних соціально-економічних результатів [33, с. 210].

Проведений аналіз адміністративно-правового регулювання оподаткування та функцій податків у сучасних умовах дозволив сформулювати такі висновки. В Україні податки виконують переважно фіскальну функцію. При цьому стимулююча, регулююча та соціальна функції практично не виконуються, тим самим порушується пункт 2 ст. 17 Господарського кодексу, який зобов'язує оптимальне поєднання фіскальної та стимулюючої функції оподаткування. Порівнюючи дві системи оподаткування, можна констатувати, що при застосуванні загальної системи оподаткування сума податкових зобов'язань знаходиться у прямій залежності від суми отриманого підприємцем доходу. При спрощеній системі сума податку визначається фіксованою сумою і тому залежить від величини отриманого підприємцем доходу [10, с. 136].

Стратегічним напрямом подальшого податкового реформування має стати зменшення податкового навантаження шляхом чіткої регламентації процедур податкового адміністрування, які мають мінімізувати можливості для ухвалення суб'єктивних рішень посадовими особами контролюючих органів. Необхідно переходити від лінійної оцінки надходжень до бюджету до комплексного обліку взаємопов'язаних факторів.

На даний час першорядне значення набуває оцінка якості та рівня державного управління економікою. Відповідно необхідне вироблення і

нормативне закріплення методики визначення його ефективності. У ході адміністративної реформи сприйнято практику надання контрольних і наглядових функцій державним службам, що перебувають у віданні міністерств. У результаті багатьом службам надані повноваження здійснювати контрольну діяльність з тих питань, що регулюються вищими міністерствами, яким вони підпорядковуються. Такий стан справ може призводити до колізій загальнодержавних та відомчих інтересів. З метою підвищення ефективності державного контролю та нагляду у системі органів виконавчої слід передбачити дієві гарантії управління у діяльності державних служб.

2.3. Державне регулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану

Більшість економічних законів, прийнятих Радою за перші місяці воєнного стану, стосувалися оподаткування. На початку війни Рада передбачила низку кардинальних податкових послаблень для бізнесу з метою його підтримки, насамперед:

- можливість перейти на спрощену систему оподаткування, замінивши податок на прибуток та податок на додану вартість податком на обіг зі ставкою 2%. Обмеження застосування цієї пільги діє щодо галузей азартних ігор, обміну іноземної валюти, продажу підакцизних товарів, видобутку корисних копалин, фінансових компаній, і компаній-нерезидентів;

- скасування єдиного податку та ЄСВ для ФОП першої та другої групи;

- ставку акцизного податку на паливо знижено до нуля, а ПДВ на паливо знижено з 20% до 7%;

- з 1 березня 2022 р. на рік звільнено від сплати земельного податку та орендної плати тимчасово окуповані землі, або землі, на яких велися бойові дії. За ці землі також не стягуватиметься мінімальне податкове зобов'язання, а за території, розташовані на них, — екологічний податок;

- для підприємців, які перейшли на спрощену систему оподаткування, скасовано ПДВ при імпорті товарів в Україну, а також ПДВ, імпортне мито та акцизний збір на імпорт автомобілів, причепів та мотоциклів, які можуть перевозити до десяти осіб;

- скасовано реєстрацію ПДВ для платників податків, які перейшли на спрощену систему. Згодом уряд також припинив роботу системи електронного адміністрування (СЕА) ПДВ. Однак, оскільки ці рішення лише ускладнили життя бізнесу, 27 травня 2022 р. роботу СЕА ПДВ було відновлено;

- звільнення від відповідальності за несвоєчасну сплату податків із зобов'язанням сплатити їх протягом трьох місяців з дня скасування військового стану;

- припинення нових та вже розпочатих податкових перевірок;

- у разі неможливості зареєструвати акцизну накладну, дозвіл перевезення пального та етилового спирту товарно-транспортною накладною;

- добровільна передача коштів або товарів на користь ЗСУ не оподатковується;

- звільнення від відповідальності за несвоєчасне подання фінансової звітності в умовах воєнного стану.

Однак згодом Рада внесла зміни до Податкового кодексу, які частково відновили відповідальність за несплату податків, а саме:

- відновлення податкового обов'язку та подання звітності для платників, які можуть робити це вчасно. Документи, які б підтверджували неможливість своєчасного виконання податкових зобов'язань, встановлюватиме Міністерство фінансів;

- бізнес повинен відновити сплату податків протягом двох місяців після того, як у нього з'являється така можливість, проте додаткові критерії визначення цих умов мають бути затверджені відповідними підзаконними актами;

- платники, які перейшли на спрощену систему оподаткування, звільняються від відповідальності за несвоєчасне виконання податкових

зобов'язань з 24 лютого 2022 р., якщо почали сплачувати податки протягом 60 днів із дня переходу на спрощену систему;

- відновлення документальних позапланових перевірок та перевірок виключно на підставі даних податкової звітності (камеральних);

- необхідність реєстрації податкових накладних за лютий-травень не пізніше 15 липня;

- безмитне ввезення автобусів, вантажівок та спецмашин, що відповідають стандартам Євро-3, юридичними особами для власного користування [34].

Для удосконалення інформаційної безпеки в умовах воєнного стану парламент посилив вимоги до провайдерів електронно-комунікаційних послуг: діяльність провайдерів контролюватиме спеціальний національний центр, порушення вимог якого може призвести до припинення його роботи.

Рада також ухвалила закон, який зупиняє терміни охорони права власності — під час дії військового стану вони залишаються чинними, а після скасування власник зможе відновити їх протягом 90 днів без сплати додаткових зборів.

На час воєнного стану зазнало зміни й регулювання трудових відносин:

- роботодавцю дозволено збільшувати робочий тиждень до 60 годин (для скороченого графіка – до 40 годин), а вихідні – скорочувати до 24 годин на тиждень;

- роботодавець може призупинити дію трудового договору, але не розірвати його;

- роботодавець може звільнити працівника з першого дня завершення відпустки або лікарняного (крім декрету або відпустки для догляду за дитиною);

- працівникам критичної інфраструктури можуть відмовити у відпустці (крім відпусток у зв'язку з вагітністю, декретною відпусткою або відпусткою з догляду за дитиною). Водночас роботодавець може необмежено надавати працівникові відпустку без збереження зарплати;

- працівник може звільнитися без обов'язкового попередження роботодавця протягом двох тижнів;

- роботодавець звільняється від відповідальності за несвоєчасну виплату зарплати, якщо зможе довести, що це сталося через бойові дії [36].

За сто днів парламентарі ухвалили багато законів для забезпечення потреб фронту та підтримки економіки в тилу. І якщо зміни в оборонній сфері були очікуваними і потрібними ще «на вчора», то зміни в економіці, насамперед у податковій системі, були вкрай радикальними та не до кінця продуманими. Так, у травні доходи державної бюджету перекрили витрати лише на третину: 83 млрд грн держава отримала від податкової та митниці, ще 18 млрд складала зовнішня допомога, тоді як витрати сягнули 250 млрд грн.

Те, що податкові надходження є критично важливими для фінансування армії, розуміють і в уряді: Міністерство фінансів уже анонсувало повернення податкової та митної системи до стану «на 23 лютого», а 28 травня уряд зареєстрував у Верховній Раді відповідний законопроект [34]. Щоб підтримати бізнес в умовах війни, влада може вживати інших заходів, які не знижують доходи бюджету. Зокрема це скасування надмірної бюрократії, регуляторних обмежень (дерегуляція), продовження цифровізації адміністративних послуг для бізнесу. Оскільки економіка потроху адаптується до війни, тому уряд і парламент мають переходити від «гасіння пожеж» до прийняття виважених рішень, спрямованих на зміцнення та відновлення країни.

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Напрями вдосконалення механізму регулювання підприємницької діяльності в Україні

Державне регулювання малого та середнього бізнесу більшості країн світу спрямоване на підтримку цього сектора економіки. Така політика у ринкових розвинених країнах пояснюється значною роллю малого та середнього бізнесу у національних економіках. У ринково орієнтованих економіках (у т.ч. в Україні) цей сектор розглядається як засіб виходу з економічної кризи.

Завдяки лібералізації економічної політики країн заходи державного регулювання підприємництва зазнають суттєвих змін. Зміна економічних функцій національних держав знаходить свій прояв і у змінах основ теорії державного регулювання економіки. В умовах глобалізації посилюється роль держави у вирішенні питань підтримки національного виробника в його конкурентній боротьбі з сильнішим противником — транснаціональними корпораціями (ТНК). Саме національна держава може забезпечити юридичний та політичний захист своїх виробників, забезпечити захист прав власності. В умовах глобалізації національна держава змушена також виконувати таку важливу функцію, як демонополізація економіки та підтримання умов для сумлінної конкуренції [31, с. 93].

У разі глобалізації малий і середній бізнес є сектором економіки, розвиток якого може вплинути на майбутній розвиток України. Адже за умов глобалізації відбувається трансформація частини національних економік на зовнішні економіки (через ТНК, регіональні угруповання, особливі економічні

зони, двосторонні угоди про вільну торгівлю та ін). Результатом цих процесів буде створення єдиної світової ринкової економіки та її інфраструктури, руйнування національного суверенітету держав, які були головними дійовими особами міжнародних відносин протягом багатьох століть.

У сучасній Україні політичні катаклізми, нестабільність законодавства призводять до дисбалансу в економіці, погіршення інвестиційної активності та виробництва, відтоку капіталу за кордон, і, як наслідок, до погіршення рівня життя, що потребує формування нової ринкової інфраструктури за умов глобалізації.

Метою державної підтримки малого підприємництва є:

- створення умов для позитивних структурних змін в економіці України;
- сприяння розвитку та формуванню малого бізнесу як провідної сили у подоланні негативних процесів в економіці та забезпеченні стабільного розвитку суспільства;
- формування умов для забезпечення зайнятості населення України, скорочення безробіття, створення нових робочих місць [8, с. 46].

Щоб зробити свою територію привабливою, уряди багатьох країн зробили спроби застосувати нові форми державного регулювання. І однією з таких форм є державно-приватне партнерство. Суть його полягає у перерозподілі відповідальності та ризиків за розвиток секторів, які зазвичай належать до сфери відповідальності держави. Державно-приватне партнерство здійснюється з урахуванням особливостей правового режиму щодо окремих об'єктів та окремих видів діяльності, встановлених законом.

Розглядаючи досвід державного регулювання малого та середнього бізнесу в країнах ЄС, важливо підкреслити, що концепція їхньої підтримки є досить чіткою. На сьогоднішній день на долю малих підприємств, кількість яких постійно збільшується, в економіці Великобританії припадає 25% усієї робочої сили. Визнаним європейським лідером у цій сфері є Італія – з майже 800 тис. промислових підприємств країни та часткою 99 % малих та середніх у загальній кількості. У Німеччині та Нідерландах малий та середній бізнес

забезпечує близько 40% експорту, Італії – 2-30%, Франції – 2-25%, Японії – 10-15% [2, с. 38].

Аналізуючи модель державного управління США, можна зробити висновок, що роль держави в регулюванні підприємницької діяльності є вагомим, незважаючи на поширення ідеї максимізації свободи економічної діяльності, хоч і неоднозначної. Взаємини між державним та підприємницьким сектором мають «хвилясту» тенденцію, від регулювання підприємницької діяльності до дерегулювання (тобто зменшення державного впливу на підприємницьку діяльність), що було поширено наприкінці 60-х і отримало подальше продовження у 70 – 80-х роках. Більшість американських вчених вважають, що на сучасному етапі відносини підприємництва та держави є антагоністичними, а партнерство між ними вважають неможливим та шкідливим для суспільства. Разом з тим, хоча суб'єкти підприємництва більшість своїх рішень ухвалюють самостійно, сфера їхньої діяльності скорочується, а, відповідно, сфера державного впливу збільшується [2, с. 40].

Регулювання підприємницького сектора в Японії заслуговує на значну увагу. Основними елементами державного регулювання підприємництва є такі:

1. Фінансування та бюджетне субсидування фундаментальних досліджень та програм розробки нових технологій, що здійснюються державними інститутами та дослідницькими центрами разом із приватними компаніями.

2. Підтримка розвитку малого та середнього бізнесу, що включає пільгове кредитування, підтримку технічних проектів, налагоджену інфраструктуру підтримки малих та середніх підприємств, систему захисту від зловживань із боку великих суб'єктів підприємництва тощо. Необхідно відзначити, що малі підприємства значно залучені до державних проектів.

3. Грошово-кредитне регулювання, зокрема гнучке варіювання облікової ставки, особливо у час криз [2, с. 39].

Таким чином, взаємодія зазначених елементів сприяє розвитку малого та середнього бізнесу Японії. Малий та середній бізнес є невід'ємною частиною ринкової економіки. Цей сектор має кількісні параметри та якісні характеристики, що відрізняються від великого бізнесу та визначають його стійкі позиції у національно-економічних моделях розвитку держав – світових лідерів. Малий бізнес здатний вирішувати багато соціальних і економічних проблем: забезпечення зайнятості населення, підтримання конкуренції, надання гнучкості, мобільності та саморозвитку економічної системи.

Таким чином перед нашою державою стоїть завдання активно брати участь у глобалізаційних процесах. Для цього в Україні необхідно формувати власну регуляторну модель державного регулювання, виходячи з конкретних факторів: характеру та гостроти соціально-економічних проблем суспільства; стану ресурсно-виробничого потенціалу; можливостей забезпечення передумов національно-економічної безпеки; національного менталітету

Аналіз еволюції економіки показує неідентичність інтересів бізнесу та держави. Це пов'язано з тим, що в деяких суб'єктів господарювання відсутня орієнтація на суспільну ефективність. У цій ситуації стає неминучою участь держави у виробничому процесі, і така участь може бути у вигляді повного одержавлення, або традиційного державного регулювання. Зауважимо, що з погляду держави підприємець має забезпечувати реалізацію суспільних інтересів та цілей, насамперед – економічне зростання та повну зайнятість.

Якщо говорити про перетин інтересів бізнесу та держави, то за їх ефективної взаємодії може бути успішне державне регулювання підприємництва. Забезпечення сталого економічного зростання є головною метою, сформульованою у соціально-економічній стратегії розвитку країни, яка визначає головні напрями державного регулювання підприємництва.

Основними векторами держпідтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва, за деякими винятками, що здійснюють підтримку на місцевому та регіональному рівнях, стають:

- інформаційна підтримка;

- фінансова підтримка;
- право на отримання замовлень з виробництва продукції та послуг для потреб держави;
- майнова підтримка;
- консультаційна підтримка;
- виробничо-технологічна підтримка;
- підтримка в галузі інновацій та промислового виробництва;
- підтримка в галузі підвищення кваліфікації кадрів, підготовки та перепідготовки [32, с. 65].

Державна політика України у сфері фінансування підприємництва нині має тенденцію уникнення прямого фінансування за рахунок коштів бюджетів різних рівнів з поступовим переміщенням державних інтересів за такими напрямками: розвиток механізму державних гарантій; створення ефективно функціонуючого механізму мікрокредитування; розробка та розвиток механізмів фінансування з використанням субсидованої процентної ставки; розвиток механізму довіри до банківського сектору; розробка та впровадження у практику комбінованих механізмів [9, с. 37].

В даний час відбувається множинна трансформація та вдосконалення механізму нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності, що супроводжують процес зміни державної парадигми, модернізації та вдосконалення умов господарювання. Реформування системи правового регулювання підприємництва необхідне для вирішення проблеми створення єдиного правового поля, ефективної реалізації державою контрольних та наглядових функцій, спрощення дозвільних процедур, скорочення видів діяльності, що ліцензуються, формування ефективних інститутів саморегулювання та трансформації ділового клімату.

Незважаючи на системні кроки щодо поліпшення ділового клімату, в законодавстві залишається велика кількість прогалин, адміністративних перепон, які стримують розвиток бізнесу, заснованого на неповному використанні принципів правового регулювання, неефективності механізмів

державного регулювання, недосконалість регулювання у нових сферах підприємництва, таких як інформаційні технології та робота із даними. Займаючись розробкою комплексної концепції правового регулювання підприємництва, важливо звернути увагу, у тому числі на необхідність розробки механізму управління змінами в галузі регулювання сучасної цифрової економіки, що дозволяє своєчасно адаптувати нормативно-правове регулювання до завдань не лише цифрового розвитку, а й дотримання балансу правового забезпечення підприємницької діяльності. Створення максимально комфортних умов розвитку підприємництва спрямовані на комплексне вирішення завдань із модернізації економіки та твердого її становлення на «ринкові рейки».

Вирішення проблем державного регулювання підприємницької діяльності шляхом реформування системи державного управління має носити комплексний характер і спрямоване на вирішення наступних концептуальних проблем:

- обмеження втручання держави у економічну діяльність суб'єктів підприємництва, зокрема припинення надлишкового державного регулювання;
- виключення дублювання функцій та повноважень органів виконавчої влади;
- впровадження системи оцінки результативності та ефективності контрольно-наглядової діяльності;
- розвиток системи саморегулювних організацій у галузі економіки;
- забезпечення публічності та доступності показників результативності та ефективності механізмів правового регулювання підприємництва та їх значень;
- систематизація, скорочення кількості та актуалізація обов'язкових вимог у сфері підприємництва;

- організаційний поділ функцій регулювання економічної діяльності, нагляду та контролю, управління державним майном та надання державними організаціями послуг громадянам та юридичним особам;
- впровадження системи комплексної профілактики порушень обов'язкових вимог у сфері підприємництва;
- автоматизація контрольної-наглядової діяльності;
- більшого залучення представників суб'єктів підприємництва щодо участі у роботі суспільно-ділових рад, експертних робочих груп щодо внесення доповнень та змін до нормативно-правових актів з урахуванням балансу інтересів сторін усіх учасників суспільних правовідносин [11, с. 44-46].

У сучасних умовах господарювання, ключовим фактором послідовного вдосконалення механізмів правового регулювання виступають такі заходи, як скорочення адміністративних обмежень у підприємстві та які передбачають підвищення ефективності державного контролю та нагляду, упорядкування ліцензування, проведення державної реєстрації, акредитації, державних експертиз та інших форм державного регулювання адміністративного характеру [16, с. 11].

Стратегічним орієнтиром є збільшення частки малих та середніх підприємств у валовому внутрішньому продукті (до 40-60%), що відповідатиме рівню розвинутих країн. Це, своєю чергою, вимагає значного розширення інвестиційного потенціалу сектора малого та середнього підприємництва, залучення інвестицій домогосподарств, великого бізнесу, інститутів розвитку обсягом, достатньому для забезпечення виконання зазначеного орієнтира.

Вимагають вирішення питання протидії корупції шляхом оптимізації взаємодії всіх гілок влади з інститутами громадянського суспільства та сфери підприємництва, посиленням покарання корупціонерів. Є також необхідність розширення інституту досудового оскарження (врегулювання) рішень та дій (бездіяльності) державних органів та посадових осіб.

Дотримуючись принципів побудови демократичної та сучасної держави, ми повинні розуміти, що створення сприятливих умов для розвитку економіки, бізнесу та суспільства в цілому неможливо шляхом лише безпосереднього державного регулюючого впливу, важливо створювати стимули зростання, зокрема стимули зростання підприємництва. З метою забезпечення більш якісного та послідовного зростання основних індикаторів ринку, важливим є формування професійного підприємницького середовища, впевненого в майбутньому. Таке підприємницьке середовище, можливо, вибудувати, тільки створивши необхідні умови для появи професійних співтовариств, заснованих на принципах саморегулювання, самообмеження та самоорганізації та що забезпечують вироблення стандартів, що відповідають професійним та публічним інтересам, а також шляхом застосування механізмів контролю за дотриманням встановлених ними вимог. Саме фактор самоорганізації (саморегулювання) підприємницького середовища дозволить підприємництву сформувати себе як взаємопов'язану, взаємозалежну та невід'ємну частину суспільства і держави [33, с. 307].

Згідно зі сформованою світовою практикою загальні регулятивні та охоронні заходи, що вводяться суб'єктами саморегулювання, найчастіше встановлюють більш високий і детальний рівень вимог до учасників ринку та їх товарів (робіт, послуг), ніж акти державних органів влади. Цим досягненням можуть похвалитися суб'єкти підприємництва таких країн, як США, Канада, Великобританія, Австралія, Німеччина та Франція. У вищезгаданих економічно розвинених країнах нормативні правові акти держави знаходяться в площині встановлення загальних дозволів, визначаючи межі компетенції, регламентуючи лише найзагальніші вимоги до товарів (робіт, послуг), діяльності регульованих осіб, надаючи право всю необхідну деталізацію здійснювати організованим підприємницьким та професійним співтовариствам. Це пов'язано з тим, що багато сфер підприємницької діяльності вимагають вузькоспеціалізованого підходу. Такий підхід дозволяє

забезпечити можливість прийняття вірного і зваженого рішення в тій чи області регулювання [14, с. 29-31].

За допомогою реалізації та розвитку механізмів саморегулювання учасники суспільних правовідносин та державу отримують:

- необхідний рівень професійного представництва суб'єктів підприємництва у діалозі з владою у питаннях захисту своїх інтересів та прав, а із споживачами – у питаннях захисту їх прав;

- можливість висувати найбільш авторитетних та компетентних, на думку представників, бізнес-середовища, які можуть стати обличчям бізнесу.

У результаті реалізації цієї ініціативи, будуть створені передумови для комплексного вирішення завдань щодо формування майданчика та форми взаємоповажного діалогу, де можна почути думки сторін без зайвого формалізму та бюрократії. Ці елементи спільної роботи стануть похідними для створення механізму консультацій з професійними представниками бізнес-спільнот та представниками державних структур управління. Як наслідок, передбачається підвищення прозорості відносин держави та підприємництва, звуження поля для прийняття рішень лише на розсуд державних управлінців, а також скорочення численних бюрократичних бар'єрів та усунення корупційних факторів.

Переваги від розширення спектра дії та застосування саморегулювання бачаться нам очевидними та зрозумілими. Відхід від базового галузевого принципу при нормативно-правовому регулюванні та розширення застосування механізму саморегулювання дозволить оптимізувати структуру державного управління, підвищить ефективність системи правового регулювання підприємницької діяльності, правового статусу суб'єктів підприємництва та зніме багато адміністративних перешкод у сфері підприємництва [33, с. 306].

Важливим моментом стає те, що досягнення певних результатів у галузі малого і середнього підприємництва неможливо поки не буде проведено планомірну політику держави, яка б стимулювала підприємницьку діяльність.

На даний час політика країни у сфері підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва має велику спрямованість на регіональний рівень. Тут можна відзначити деякі переваги: відмінність регіонів щодо демографії, економічного розвитку, спеціалізації, рівня розвитку підприємництва. При цьому особливої уваги потребують дві складові: ресурсне забезпечення (трудові, матеріальні та нематеріальні ресурси тощо) та якість управління суб'єктами малого та середнього підприємництва. Підсумовуючи, бачимо, що найефективніше державну підтримку можуть отримувати підприємства, які найбільше задовольняють перелічені вище умови. Для вирішення вищеописаного завдання, обласним структурам підтримки суб'єктів малого підприємництва, варто мати на увазі досвід відбору інвестиційних проектів венчурних капіталістів та «бізнес-ангелів», а також використовувати співфінансування їх інвестицій та залучати подібні компанії як експерти.

Особливо це стосується підтримки інноваційних проектів, з високими ризиками невдачі та організацій, що потребують значних фінансових витрат. Створивши Фонд сприяння венчурному кредитуванню, було б здійснено співфінансування інвестицій венчурних капіталістів під 8–10% річних з відстроченням повернення вкладених коштів на 12–36 місяців. Також створилися сприятливі умови для становлення та розвитку венчурної індустрії на території регіону за допомогою надання податкових пільг, фінансових ресурсів та інших інструментів. Таким чином, у напрямі державної підтримки суб'єктів підприємництва потрібні значні коригування:

- допомога від держави має бути підтримкою для підприємницької діяльності, а не безоплатною розтратою ресурсів бюджету. Більшої уваги вимагають механізми, які забезпечують повернення коштів держави;

- правом на пріоритетне отримання держпідтримки повинні мати підприємства, які мають найбільше зростання потенціалу та створюють висококваліфіковані робочі місця;

- підвищення ефективності відбору суб'єктів малого та середнього підприємництва, яким надаються фінансові ресурси;

- оптимізація податкової політики, що виражається у зниженні оподаткування та спрощенні ведення складного та дорогого обліку [3, с. 327].

Світовий досвід дозволяє виявити таку закономірність: що на вищому економічному рівні розвитку перебуває держава, то більше уваги і зусиль приділяє і робить вона місцеве самоврядування у розвиток підприємництва. Ринкові механізми ефективно працюють лише тоді, коли діє велика кількість малих, середніх та великих підприємницьких структур. Надання більшої свободи малому бізнесу та приватному підприємництву, кардинальне скорочення втручання державних органів у їхню діяльність, забезпечення раннього попередження, підвищення ефективності профілактики та недопущення правопорушень визначено як найважливіший пріоритет державної політики та першорядне завдання державних органів у сфері подальшого розвитку підприємницької діяльності [2, с. 37].

З метою подальшого вдосконалення державного регулювання підприємницької діяльності визначено завдання щодо підвищення прозорості проходження дозвільних та ліцензійних процедур, оптимізації їх кількості та термінів розгляду, у тому числі з метою виключення можливості формування корупціонерів та викорінення фактів бюрократії, а також щодо скасування вимог щодо строку дії ліцензій та дозвільних документів. Реалізація даних завдань зумовлює вдосконалення законодавства у сфері ліцензування та дозвільних процедур шляхом встановлення спрощених механізмів проходження ліцензійних та дозвільних процедур, забезпечення прозорості, виключення невизначеностей та необґрунтованого адміністративного розсуду.

В даний момент на ведення бізнесу, а відповідно і на появу нових робочих місць, впливає бюрократія та обтяжливі, невизначені норми. Простота та прозорість у застосуванні інститутів прямо впливає на їх виконання та ефективність, що створить сприятливі умови для підприємництва. На думку вітчизняних вчених, для ефективного інституційного розвитку, поліпшення середовища бізнесу має мати

комплексний напрямок і включати скорочення витрат держави, підвищення якості інститутів, спрощення державних процедур.

Для розвитку та вдосконалення інститутів, в першу чергу повинні формуватися та розвиватися права приватної власності; захищеність свободи торгівлі; ринкові трудові права; антимонопольне законодавство; захищеність інтелектуального права; конкурентного середовища; підтримка суб'єктів малого та середнього підприємництва та утворення їх нових форм; простота та прозорість державних процедур та створення сприятливих умов для діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва [23, с. 117].

Виходячи з проведеного аналізу, на наш погляд, державне регулювання підприємницької діяльності є комплексом загальних та спеціальних заходів соціального, економічного, нормативно-правового, організаційного та інформаційного характеру, спрямованих на створення сприятливих умов для становлення, виживання, закріплення ринкових позицій, самостійного розвитку підприємництва. у контексті сталого соціально-економічного розвитку країни загалом та її регіонів окремо. Удосконалення механізмів правового регулювання підприємництва не має, звичайно, стати самоціллю державної політики. В даному випадку важлива концептуальна трансформація механізму правового регулювання у функціонуючу систему, що ефективно діє у взаємозв'язку з усіма елементами системи, яка дозволить створити єдиний цілісний процес реалізації норм права, у впорядкованому та зрозумілому вигляді.

Отже, на даний час, у період стабільного економічного зростання країни, період сформованих основних державних інститутів управління, зростання підприємницької та ділової активності, проблеми вдосконалення державного регулювання підприємницької діяльності, вимагають від держави та кожного суб'єкта підприємництва відповідального та небайдужого відношення.

3.2. Диджиталізація державних послуг як стимул розвитку підприємництва в Україні

Зовнішнім середовищем підприємництва є певна сукупність соціальних, економічних, психологічних, правових умов, які формуються, в тому числі, завдяки державній політиці, що націлена на сприятливе становлення і подальший розвиток. Процес створення сприятливого довкілля носить керований характер. Проте, методи управління неможливо знайти директивними, чи адміністративними. Дані методи не ґрунтуються на безпосередньому впливі на економічні суб'єкти підприємницької діяльності, а пов'язані з процесом створення необхідних умов для їхньої подальшої появи [8, с. 49].

По всьому світу частина традиційної економіки зменшується, а цифрова — збільшується, надаючи потужні переваги для країн та бізнесу. Перша річ, яка важлива для всіх, це цифрові інфраструктури. На цьому ринку в Україні працюють приватні компанії. Деякі сегменти цифрових інфраструктур інтенсивно розвиваються, як мобільний інтернет (3-4G). Проте інфраструктура фіксованого широкопasmового інтернету в Україні розвивається недостатньо добре, бо маємо великий цифровий розрив між містом та селом, а згідно зі статистикою близько 60—70 відсотків українських сіл взагалі не підключено до широкопasmових інтернет-каналів, тобто велика кількість громадян на селі фактично дискримінована у своїх можливостях. Відповідно диджиталізовані державні послуги для них є недоступними [23, с. 172].

Щоб відстоювати цифрові права, їх спочатку треба закріпити на законодавчому рівні. Визнати проблему — це перший крок до вирішення проблеми. Далі потрібні дії, насамперед щодо перебудови опорних (твердих) та сервісних (м'яких) цифрових інфраструктур. Варто забезпечити легкий доступ до фізичної інфраструктури — енергетичних, транспортних та інших інфраструктур, щоб полегшити приватним особам прокласти

телекомунікаційні інфраструктури в села. Створити механізми стимулювання, компенсацій, розпочати проекти цифровізації шкіл, медицини, агросектору означатиме, що у селах почнуть з'являтися клієнти, гроші, тобто ринок [23, с. 264].

Інноваційні механізми державної підтримки організацій та підприємництва мають будуватися на основі збалансованості економічних інтересів взаємодіючих сторін – кредитор (банк), позичальника (організація), держави, використовувати можливості фінансового важеля – дієвого інструменту проведення ефективної політики запозичення коштів. Для реалізації цієї мети доцільно використати модель інноваційного механізму державної підтримки організацій та підприємництва у вигляді субсидування кредитів банків. У ланцюзі взаємодіючих між собою економічних суб'єктів «Держава – Позичальник (організація, підприємницька структура) – Кредитор (Банк)» фінансово-кредитні відносини вибудовуються за такою схемою: держава з метою підтримки та регулювання розвитку організацій реального сектора економіки (наприклад, підприємництва) здійснює часткове субсидування з бюджету процентної ставки за банківськими кредитами.

Найбільшим драйвером зростання і водночас викликом сьогодні стає цифрова трансформація бізнесу. Це підтверджується дослідженням PwC, згідно з яким 81% фінансових керівників вважають стримування зростання витрат одним з найважливіших заходів у ситуації, що склалася. 56% респондентів розглядають можливість відстрочення чи скасування запланованих інвестицій. При цьому фінансові директори з більшою ймовірністю скоротять загальні капітальні вкладення (82%), але не витрати на R&D (14%), цифрову трансформацію (11%) та кібербезпеку (3%) [24, с. 9].

Розпорядження КМУ «Про концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки» є першим комплексним кроком у напрямку розбудови цифрової економіки в Україні. Згідно з документом, розвиток цифрової економіки полягає у створенні ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формуванні потреб щодо використання цифрових

технологій, продуктів та послуг серед бізнесу для ефективності та конкурентоспроможності.

Наступним кроком українського Уряду, який був розроблений з метою підтримки та стимулювання розвитку вітчизняного бізнесу, є запровадження програми щодо тимчасового переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів. Відповідно до цієї програми, українські суб'єкти бізнесу, які знаходяться у зоні активних бойових дій, можуть отримати державну допомогу в переміщенні своїх потужностей до західних областей України. Для того щоб подати заявку, підприємству необхідно скористатися платформою цифрової взаємодії для допомоги з релокації бізнесу, яка була запущена ДП «Прозорро.Продажі» за ініціативи Мінекономіки, за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та національного проєкту з розвитку підприємництва та експорту Дія.Бізнес. За офіційними даними, за два місяці війни 1171 українське підприємство розпочали процес евакуації своїх виробництв. Понад 400 суб'єктів бізнесу частково або повністю перевезли свої потужності, з них 216 відновили роботу [24].

Органи влади обирають шлях цифровізації – бізнесу доведеться приймати умови гри, щоб не втратити результативність та конкурентоспроможність. Крім того, у законі «Про електронні документи та документообіг» зазначено, що електронний документ з реквізитами ЕЦП вважається оригіналом. Юридична сила такого документа не заперечується, його можна використати у суді, надавати податковій під час перевірок. Паперова копія не потрібна.

Українські компанії добре використовують цифрові технології у власному корпоративному периметрі, але коли виходять у міжкорпоративну взаємодію, то повертаються до паперового документообігу, паперових контрактів, паперових рахунків та паперових актів, накладних тощо [23, с. 91].

Стрімкий розвиток інформаційних технологій постійно тягне економіку за собою, впроваджуючи нові способи взаємодії її елементів, удосконалені канали передачі даних або альтернативну систему координації

інформаційного простору. У зв'язку з чим можна з упевненістю сказати, що суміжні з економікою, але такі, що не мають такої гнучкості, сфери також перебувають під впливом даних змін. Йдеться в першу чергу про всеосяжну диджиталізацію та перехід у цифровий простір системи державного управління, модернізація якого неминуче призведе до ланцюжка трансформацій у структурі органів державної муніципальної влади, зокрема вплине на їх організаційну структуру.

Перспективи та шляхи переходу економіки до цифрового простору обговорюється на законодавчому рівні досить довго. У згаданій вище концепції розвитку цифрової економіки виділено основні напрямки діяльності в галузі формування достатніх умов інституційного характеру та необхідної інфраструктури для здійснення трансформації сукупності економічної, державної та соціальної сфер та пов'язаних їх процесів. Головним напрямом є створення екосистеми цифрової економіки, де ключовим чинником виробництва є дані у цифровій формі. Це характеризується впливом на такі аспекти як нормативне регулювання, формування дослідницьких компетенцій та технічних наділів, інформаційна безпека, кадри та освіта [11, с. 158].

З огляду на масштабності діяльності одноразовий перехід до цифрового управління неможливо. У зв'язку з чим виникає багатоступеневий підхід, де визначається готовність регіонів до впровадження та можливості реалізації програми. Також можна відзначити, що на території України з кожним роком набувають популярності державні послуги, що здійснюються в Інтернеті. У зв'язку з чим успішно розвивається платформа надання даних державних та муніципальних послуг як громадянам, так і різним установам. Це відбувається за рахунок встановлення вимог про інтероперабельність систем, використання інформації з багатьох взаємопов'язаних систем, у тому числі платіжних.

Етап переходу державного управління на якісно новий рівень вже пройдено у більшості розвинених країн. Так можна розглянути та порівняти департаменти та посади у структурі державного муніципального управління таких країн як Канада та Австралія. На території Канади управління у сфері

розвитку інформаційних технологій, що транслуються на економічні процеси, здійснює Департамент інноваційного, наукового та економічного розвитку (Innovation, Science and Economic Development Canada). Таку ж функцію здійснює Департамент фінансів Австралії, де представлено повний перелік урядових інформаційних та комунікаційних технологій (Government Information and Communications Technology Services). Усього представлено 9 сервісів, що забезпечують взаємозв'язок усіх елементів державного управління: внутрішньодержавна мережа зв'язку (ICON), управління контентом та хостинг веб-сайтів уряду (govCMS), канал онлайн-співробітництва департаментів (govdex), міністерська мережа зв'язку (MCN), служба передачі даних (Data Carriage Service), національна система телеприсутності (NTS), канал зв'язку між державними органами (GovLink), гід організаційної структури управління уряду (directory.gov.au), парламентське телебачення (ParlTV) [2, с. 54]. У цих країнах із розвиненою цифровою економікою можна виділити підвищений попит на фахівців державного сектору в галузі управління змінами та комунікаціями, що свідчить про трансформації, що відбулися в організаційних структурах органів державної влади.

Щоб зміни принесли очікуваний результат, важливо правильно скоординувати процес. З урахуванням масштабу нашої країни, перехід державного управління в цифровий простір може ускладнити ряд факторів, таких як дефіцит кадрів, недостатній рівень підготовки фахівців, недостатня кількість досліджень світового рівня. Отже, важливо проводити зміни, починаючи з органів державної муніципальної влади, що гарантує поступальний розвиток у цьому напрямі.

Важливим зауваженням буде той факт, що зміна організаційної структури, враховуючи перераховані вище фактори, не визначатиметься лише додаванням функціонального відділу, який відповідає за здійснення технічних процесів у цифровому просторі. Зміна може також виявлятися у появі нових фахівців, наприклад, у галузі науково-дослідних робіт із впровадження

інновацій у процесі управління. Такі зміни вже відбулися у країнах, що відрізняються впровадженням передових технологій у державне управління, таких як Австралія, Канада. Тому належне виконання положень програми та ефективний процес зміни організаційної структури органів державного муніципального управління дозволяють бути конкурентоспроможними на глобальному рівні [25, с. 214].

Сьогодні процеси глобальної диджиталізації охоплюють всі аспекти економічного, суспільного та культурного життя суспільства та створюють передумови для трансформації традиційних економічних систем. У цьому контексті адаптивність, гнучкість, технологічність та інноваційність є основними конкурентними перевагами як на мікрорівні – для окремих підприємств, так і на макрорівні – для національних економік загалом. Здатність та готовність України до трансформацій на шляху переходу до цифрової моделі розвитку економіки є стратегічним пріоритетом і гарантом стабільного соціально-економічного зростання в майбутньому. На даний час, під цифровою економікою розуміють економічну діяльність, засновану на цифрових технологіях. Цифрову економіку нерозривно пов'язують з електронним бізнесом та комерцією, що розвиваються з використанням інструментів інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій.

Основними структурними елементами цифрової економіки є підтримуюча інфраструктура (електронні носії, накопичувачі, бази даних, програмне забезпечення, комунікаційні мережі, цифрові платформи, хмарні послуги та ін.); електронний бізнес (з використанням інструментів цифрових технологій) та електронна комерція (продаж товарів он-лайн). У той же час, за оцінками експертів, цифрова економіка давно вже вийшла за рамки електронного бізнесу та комерції та охоплює практично всі сфери життєдіяльності сучасної людини.

В даний час у європейських країнах реалізується стратегія Єдиного цифрового ринку. Європейський Союз розглядає Єдиного цифрового ринку як потенціалу для зростання економіки. Єдиний цифровий ринок передбачає

доступ до цифрових продуктів та послуг, створення сприятливої інфраструктури та технічну стандартизацію для розвитку цифрових технологій. Завдання України на шляху євроінтеграції – стати частиною цього ринку, що буде можливим завдяки оновленню телекомунікаційної системи країни та прискореної трансформації національної економіки під час переходу на цифровий рівень. За оцінками експертів, перехід на цифрову економіку, дозволить збільшити ВВП на 5%, залучити інвесторів та сформувати передумови для активізації інноваційного розвитку та стабільного соціально-економічного зростання країни загалом. У серпні 2019 року місія ЄС вже почала вести роботу з оцінки потенціалу України для входження до Єдиного цифрового ринку [14, с. 112].

Основним для України є те, що включення України в Єдиний цифровий ринок спростить одну із найактуальніших проблем становлення цифрової економіки в країні – проблему її правового та організаційного регулювання. Аналізуючи перехід України на модель цифрової економіки, слід зазначити, що позитивним є те, що малий та середній бізнес виявився більш пристосованим до швидкозмінного зовнішнього середовища і вже активно використовує цифрові технології для реалізації своїх товарів та послуг, водночас, проблеми цифрової модернізації особливо актуальні для великих підприємств та державного сектору. Моніторинг рівня розвитку цифрової економіки в Україні, показав такі результати: 98,1 % підприємств у 2018 році мали доступ до мережі Інтернет, 82,6% працівників цих підприємств використовували комп'ютери з доступом до Інтернету, що є позитивною тенденцією. У той же час, питома вага середньої кількості працівників, які використовували комп'ютер у своїй роботі у загальній кількості працівників на підприємствах України лише 32,8% [24].

Варто зазначити, що переважно працівники українських підприємств використовують мережу Інтернет для передачі повідомлень електронною поштою, здійснення банківських операцій та отримання інформації про товари та послуги. Негативним явищем є те, що лише половина від загальної кількості

підприємств, які мають доступ до мережі Інтернет мають свій веб-сайт. Так, українські підприємства використовують веб-сайт в основному для обслуговування клієнтів, реклами у соціальних медіа та пошуку співробітників. Така статистика свідчить про те, що національні підприємства ще не повною мірою усвідомили всі можливості, які перед ними можуть відкритися з переходом на цифрову модель ведення бізнесу, такі як розширення цільової аудиторії та географічного охоплення ринку, оптимізація та прискорення бізнес-процесів, покращення якості обслуговування, мобільність та комунікабельність, підвищення конкурентоспроможності тощо.

Технологічне відставання, зношеність та моральне старіння основних засобів українських підприємств є одним із найбільш вагомих факторів стримування розвитку цифрової економіки країни, що робить особливо важливою проблему залучення та цільового розподілу інвестиційних ресурсів. Інституційно-економічне та правове забезпечення трансформаційного періоду є ще однією вагомою проблемою становлення цифрової економіки в Україні, яка потребує розробки методичного забезпечення, створення спеціальних комітетів та проектних груп. Вирішення цієї проблеми могло б полегшити повноправну участь України в Єдиному цифровому ринку на рівні з країнами ЄС, що допомогло б запозичити досвід передових країн у регулюванні цифрової економіки на рівні держави та впровадити міжнародні стандарти.

Розвиток цифрової економіки та глобалізаційні процеси диджиталізації сприяють посиленню кіберзлочинності. З появою нових можливостей та перспектив розвитку цифрової економіки посилюються ризики, пов'язані з кіберзагрозами. Реформування кібервідділу служби безпеки України, укомплектування штату співробітників спеціалістами найвищого профілю дозволять мінімізувати загрози кібербезпеки на національному рівні.

Отже, в даний час Україна залучена до глобального процесу диджиталізації і перебуває у процесі трансформації шляху до переходу до цифрової економіки. Водночас існують проблеми, які гальмують

прогресивний розвиток інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у країні. Серед основних проблем можна виділити такі: нерозвинена інфраструктура та технологічне відставання, проблеми у створенні відповідного інституційного та правового забезпечення, адаптація законодавства до ключових стандартів ЄС, кіберзагрози.

Таким чином, трансформація нормативно-правової бази у сфері підприємництва, впровадження інформаційних технологій у державне управління у світлі цифрової доби неминуче призводить до переоцінювання існуючих правових та організаційних механізмів надання державних послуг у сфері підприємництва, з включенням до них можливості розширення та вдосконалення електронної взаємодії суб'єктів підприємництва з державою.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження механізму державного регулювання підприємницької діяльності можна зробити такі висновки:

1. Під державним регулюванням підприємницької діяльності розуміють діяльність держави від імені його органів, спрямовану на реалізацію державної політики у сфері здійснення підприємницької діяльності.

2. Після переходу від адміністративно-планового способу господарювання до ринкового держава зіткнулася з необхідністю створення інститутів ринкової економіки та приватної власності. У процесі створення нового інституційного середовища виникли неефективні інститути, що призвели до недостатньої активності підприємництва у регіонах та країні загалом. Це створило необхідність вживання певних заходів для державної підтримки підприємницької діяльності.

3. Відношення держави до підприємництва виражається цілісною політикою її розвитку. Державна політика щодо підприємницької діяльності являє собою збалансовану систему заходів державного регулювання та підтримки підприємництва, розроблених на основі зазначених цілей та завдань, визначення принципів, створення різних механізмів та спеціалізованих державних інститутів.

4. Методи регулювання підприємницької діяльності можна поділити на прямі та непрямі. Прямі методи полягають у використанні адміністративних інструментів та засобів впливу на економічні відносини, що виникають у процесі господарської діяльності між економічними суб'єктами. Ці способи характеризуються безпосереднім адміністративним впливом органів структури державної влади регулювання економічних відносин і поведінка економічних суб'єктів, наприклад, цими способами є ліцензування, реєстрація тощо. Податкові режими, ведення бухгалтерського, податкового, касового та статистичного обліку за спрощеними формами; дотримання прав суб'єктів

підприємництва; особливості участі у держзакупівлях та контрактах; створення інфраструктури підтримки для суб'єктів малого та середнього підприємництва-все це непрямі методи підтримки.

5. Для розвитку підприємництва, необхідного для зростання національної економіки в цілому, потрібні державні регулювання та підтримка. Аналіз більшості праць вітчизняних учених показує, що наразі найбільш актуальним є питання фінансової підтримки підприємництва. Актуальним стає скорочення адміністративного втручання у діяльність суб'єктів підприємництва, пошук оптимальних механізмів державного регулювання підприємницької діяльності, що передбачають скорочення ліцензійних та дозвільних процедур, широке використання альтернативних методів регулювання підприємницької діяльності, таких як громадський контроль, саморегулювання, сертифікація, акредитація, страхування цивільно-правової відповідальності, технічне регулювання.

6. Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності передбачає нормативно обґрунтовану систему заходів законодавчого, виконавчого і контрольно-наглядового характеру, здійснюваних правочинними суб'єктами з метою забезпечення оптимального господарювання, і навіть реалізації та захисту громадських інтересів, що, зрештою, передбачає формування економічного громадського правопорядка.

7. Державі необхідно сформувавши продуманий план вирішення інституційних та фінансових проблем, що склалися у сфері державної підтримки підприємництва за участю вітчизняних та світових учених у даній галузі. Необхідно, щоб ця підтримка носила адресний характер і органи державної влади здійснювали більш якісний відбір претендентів на отримання державної допомоги, яка призначалася б саме для тих суб'єктів малого та середнього бізнесу, які мають найбільший потенціал.

8. Проведений аналіз показує необхідність підвищення ефективності державного регулювання підприємницької діяльності. Для цього потрібно поліпшити роботу діючих механізмів підтримки підприємництва, оскільки

існуючі інструменти державного регулювання підприємницької діяльності недостатньо ефективні. Таким чином, необхідно реалізувати нові заходи державної підтримки малого та середнього бізнесу, які дозволять збільшити можливості розвитку підприємництва, сприятимуть залученню нових інвестицій та зростанню економіки країни.

9. Формування нових механізмів і методів взаємодії між різними об'єктами та суб'єктами економічної діяльності є головним чинником ефективності та стійкості державного регулювання підприємницької діяльності між підприємницькими структурами, органами державної влади та іншими суб'єктами економічної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Безземельна Т.О. Організаційно-правовий механізм державного регулювання підприємницької діяльності / Т.О. Безземельна, Т.І. Сергєєва. Держава та регіони. — 2009. — № 2. — С. 23
2. Біла І. С. Світовий досвід державного регулювання підприємництва/ І. С. Біла, Н. М. Салатюк. — К., 2017. — С. 34–56.
3. Бодров В.Г. Державне регулювання економіки та економічна політика: навч. посіб. для слухачів системи підг., перепід, та підв. кваліф. держ. сл. / В.Г. Бодров, О.М. Сафронова, Н.І. Балдич. К.: Академвидав, 2010. — 520 с.
4. Варналій З.С. Державна регуляторна політика у сфері малого підприємництва / З.С. Варналій, І.С. Кузнецова; НАН України; Інститут економічного прогнозування. — К., 2002. — 104 с.
5. Варналій З.С. Законодавче забезпечення розвитку підприємництва в Україні: проблеми та перспективи/ З.С. Варналій //Підприємництво і право: Зб. наук, праць. — К.: Ін0т приват. права і підприємництва АПрН України, 1998. — С. 55—58.
6. Варналій З. С. Основи підприємництва: Навч. посіб. — 2-ге вид., випр. і допов. — К.: Знання-Прес, 2006. — 285 с.
7. Виноградська А. М. Основи підприємництва. — К.: Кондор, 2005. — 451 с.
8. Воротіна Л.І. Розвиток підприємництва в економіці України / Л.І. Воротіна //Вісник Київського університету. Економіка. — К., 1994. — Вип. 1. — С.40 — 51.
9. Воротін В.Є. Макроекономічне регулювання в умовах глобальних трансформацій: монографія / В.Є. Воротін. — К.: Вид0во УАДУ, 2002. — 392 с.

10. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. — К.: Істина, 2003. — 208 с.
11. Данилейчук Р.Б. Основні напрями вдосконалення державного регулювання процесів інтеграції у галузі підприємництва. Інноваційна економіка. — 2005. — № 6. — С. 221.
12. Державне регулювання економіки / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залога / За ред. І. Р. Михасюка. — К.: Атіка; Ельга-Н, 2000. — 592 с.
13. Діяльність суб'єктів малого підприємництва. Статистичний збірник. Держстат України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/09/Arch_dmp_bl.htm (дата звернення: 02.04.2023)
14. Жарая С.Б. Механізми державного регулювання підприємницької діяльності на регіональному рівні: шляхи розвитку в Україні та європейська практика: монографія. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2011. — 270 с.
15. Закон України “Про державну підтримку малого підприємництва в Україні” від 19 жовтня 2000 р. No 2063-III // Уряд. кур’єр. — 2000. — 22 листоп.
16. Закон України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців” від 15 травня 2003 р. No 755-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — No 15. — С. 203.
17. Закон України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” від 1 червня 2000 р. No 1775-III // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — No 36. — С. 299.
18. Закон України “Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні” від 21 грудня 2000 р. No 2157-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — No 40. — С. 176.
19. Закон України “Про підприємництво” від 7 лютого 1991 р. No 698-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — No 14. — С. 168.

20. Злупко С. М. Підприємництво: основи, особливості, механізми: Навч. посіб. / С. М. Злупко, О. В. Стефанишин, Л. А. Швайка. — Львів: Львів. Нац. ун-т ім. І. Франка, 2000. — 370 с.
21. Комарницький І.М. Організаційно-економічні механізми розвитку підприємництва / І. М. Комарницький. — Л., 2000. — 226 с.
22. Лазур П.Ю. Державне регулювання малого і середнього підприємництва / П.Ю. Лазур. — Л.: Новий Світ, 2006. — 400 с.
23. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання: Навч. посіб. / Л. І. Воротіна, В. Є. Воротін, Л. А. Мартинюк, Т. В. Черняк: Ред. Л. І. Воротіна. — 3-тє вид., допов. і переробл. — К.: Європ. ун-т, 2004. — 308 с.
24. Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. Економіка, управління та адміністрування. 2022. С. 3–11. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/261787> (дата звернення: 15.12.2022)
25. Михасюк І.Р., Мельник А.Д., Крупка М., Залога З. Державне регулювання економіки. — К.: Атіка: Ельга0Н, 2000. — 592 с.
26. Мочерний С. В. Основи підприємницької діяльності: Посібник / С. В. Мочерний, О. А. Устенко, С. І. Чеботар. — К.: Академія, 2001. — 280 с.
27. Основи підприємництва та бізнесу / За ред. В. К. Збарського. — Вінниця: Нова кн., 2004. — 464 с.
28. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. [редакція станом на 09.05.2022 р.]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 12.12.2022).
29. Річний звіт 2021 Фонду розвитку підприємництва. URL: https://bdf.gov.ua/storage/files/Report_UA.pdf (дата звернення: 02.04.2023)
30. Розвиток державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %» у фокусі уваги засідання Ради з фінансової стабільності. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozvitok--derjavnoyi-programi-dostupni-krediti-5->

7-9--u-fokusi-uvagi-zasidannya-radi-z-finansovoyi-stabilnosti (дата звернення: 14.12.2022)

31. Сизоненко В. О. Сучасне підприємництво: Довідник. — К.: Знання-Прес, 2003. — 379 с.

32. Сідун О.Я. Регіональні механізми розвитку малого підприємництва (на матеріалах Закарпатської області): дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01 / О.Я. Сідун; Ужгородський національний ун-т. — Ужгород, 2004. — 214 с.

33. Смовженко Т. С. Державна політика сприяння розвитку підприємництва: Монографія. — Львів: Ін-т регіонал. досліджень НАН України, 2001. — 464 с.

34. Торік ФОПи сплатили рекордну суму єдиного податку. Українська правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/01/27/681834/> (дата звернення: 14.12.2022)

35. Хайлова Т.В. Формування державного механізму управління економічною безпекою підприємництва: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Т.В. Хайлова; Донецький держ. ун-т управління. — Донецьк, 2004. — 17 с.

36. 100 днів: результати Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%». URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/100_dniv_rezultati_derzhavnoi_programi_dostupni_kredit_5-7-9-2143 (дата звернення: 14.12.2022)